

Alte Drucke

**Pauli Orosij Histo=||riographi clarissimi opus
presta[n]tissimu[m] ||**

Orosius, Paulus

Parhisijs, 1510

Pauli Orosij In Quartum Librum Praefatio.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150552

Lyfimachus generum suum Antipatrum insidiatē sibi interfecit: filiū
q̃ suū Agatoclē vltra humanū morē perofus occidit. q̃b⁹ qdē dieb⁹
Lyfimafia ciuitas formidolofis terrē motibus euerfa: oppreffoq; po
pulo suo crudele sepulchrum fuit. Lyfimachum autem affiduis se p
ricidijs cruentantem omnes socij deseruerunt: & ad Seleucum se de
ferentes prouum iam æmulatione regni: vt bellum Lyfimacho infer
ret hortati sunt Res foediffimi spectaculi erat duos reges: quorū Ly
smachus annos natus. lxxxiiij. Seleucus autem. lxxvij. de eripiendis
regnis alterutrū concurrere: in acie stare: arma gerere. Vltimū hoc q̃
dem bellum Alexandri commilitonum fuit: sed quod ad exemplum
miseriæ humanæ fuerit referuatū: quippe cum orbem terrarū ex
tinctis iam. xxxiiij. ducib⁹ Alexandri soli possiderent: angustissimos
senectutis ac vitæ suæ terminos nō aspiciens angustos esse imperio
suo totius mundi terminos arbitrabatur In eo bello Lyfimachus vel
amissis vel interfectis prius ante hanc pugnam. xv. liberis postrem⁹
occisus est. sic Lyfimachus solutio pugnae Macedonicae fuit Sed nec
seleucus quidem tanta victoria impune est lætatus: nā neq; ipse post
lxxvij. annos quiete naturalis mortis inuenit: sed extortam sibi in
feliciter vitam velut immatura morte finiuit: quippe insistente Pto
lemæo: cuius sororem Lyfimachus in matrimonio habuerat insidijs
circuuentus occisus est. Hæc sunt inter parentes & filios fratres &
focios consanguinitatis societatisq; commercia. Tanti apud illos di
uina atq; humana religio pendeat. Erubescant sane recordatio
ne preteritorum: qui nunc interuentu solius fidei christianæ: ac me
dio tantum iurationis sacramento viuere se cum hostibus: nec pati
hostilia sciunt: quibus indubitatissime probatur: q̃ non sicut illi an
tea cæsa iungebant foedera porca: sed quia nūc inter Barbaros ac Ro
manos creatorem eis dominum suum contestant: tantum fide ad
hibita in sacramentum seruant euangelia: quantum tūc nec inter pa
rentes ac filios potuit seruare natura. Nunc autem finis Macedoni
ci belli: finis etiam libri fiat: præsertim cum iam abhinc Pyrrhi bella
incipiant: & mox Punica consequantur.

Lyfima
chi parri
cidia.
Lyfima
fiæ euerfio

Bellū ma
cedonicū
fua morte
foluit
Lyfima
chus seleu
ci interit⁹

¶ Pauli Orosij In Quartum Librum Præfatio.

f. iij.

Sententia
VirgilijPræfētib⁹
mouemur
magis q̄
futurisAttēde sci
tissimā cō
parationē
in delica
tos meticu
losiores.

Ixisse Aeneam Virgilius refert, cu in post peri
cula sua suorumq; naufragia residuos ægre so
cios solaretur. forsan & hac olim meminisse iu
uabit. Hæc sententia semel apte ficta semp vim
suam triplicem diuersissimis effectib⁹ refert: cū
& preterita tāto gratiora habent: in verbis: quā
to grauiora referuntur in gestis: & futura dū de
siderabilia fastidio p̄sentium sunt: semp melio
ra creduntur: ipsis aut̄ p̄sentib⁹ ob hoc in nulla parte miseriarū iusta
comparatio adhiberi pōt: quia multo maiore molestia afficiunt: quā
tulacūq; sint ista: quæ sunt: q̄ illa quæ siue transacta siue ventura & si
magna dicunt̄ interim omnino non sunt: veluti si quis nocturnis pu
licib⁹ titilatus atq; ex eo vigilijs anxius alias forte quas ex ardentis
simis febrib⁹ diu sustinuit vigilias recorde: proculdubio impatiens
tius feret istorum inquietudinem. q̄ illarum recordationem. Sed quā
uis apud omniū sens⁹ p̄ captu rēpos: ita videri queat: nunqd tamē ali
quis exister qui vel in ipsa anxietate p̄nunciet grauiores pulices cō
q̄ febres: aut acerbi⁹ accipiat se vigilare sanū q̄ dormire potuisse mor
riturum: Quæ cum ita sint delicatis istis & querulis nostris vtcūq; cō
cedo vt hæc q̄b⁹ nunc quia sic expedit interdum ad mouemur serien
do grauiā putent. Non tñ conuiueo. vt ēt asserant comparando gra
uiora: quemadmodū siq; molissimis e stratis cubiculoq; p̄commodo
matutin⁹ egrediēs nocturno gelu lacunarium dorsa obriguissē her
basq; icanuissē p̄spiceret: & inopinato visu admonit⁹ diceret: frigus
est hodie. hic mihi neq̄quā rephendend⁹ videret: q̄a vel cōmuni v̄su
vel p̄prio sensu locut⁹ eēt. At si trepidus in cubiculum recurrēs stra
tisq; sese adoperiens vel magis abdēs clamaret tantum omnino fri
gus esse quantum nec in Apēnino aliquando fuerit: cum Hanibal ele
phantos equos plurimamq; exercitus sui partem: inuiuis clau⁹ as
Poppessus amisit: hunc ego puerilibus licentis nauseantē: nō mo
do dicentem ista non ferrem: sed etiam ab ipsis stratis ocij sui testib⁹
in populum publicūq; protraherem: eiq; foras p̄ductu infantes i eo
atq; ex eo gelu ludentes iocundentes sudantēq; mōstrarem: vt ver
bosa nugacitas delicatis viciata nutrimentis nō in tempore violētia
sed in se esse segniciem doceretur: & in comparatione rerum diuidi
cāda non maiores parua tolerasse: sed se nec parua tolerare sufficien
ter p̄barent. Quod euidentius ipsis in memoriam reuolutis præteri
torum cladibus approbabo, Pyrrhi bello in primis sicut ordo ē proq;

flito: cuius causa & origo hæc fuit.

¶ De Pyrrho rege qui multa bella intulit romanis. Cap. i.

ANno ab vrbe condita. cccc. lxiij. Tarentini Romanâ classem forte ptereuntē & spectaculo theatri pspēctam hostiliter inuasērunt quinq; tātum nauibus vix p fugā elapsis: cetera retracta in portū classis & psligata ē: prefecti nauium trucidati: oēs bello vtilēs cēsi: reliqui p̄cio venditi sūt. Cōtinuo missi Tarentū a romanis legati vt de illatis q̄rerētur iniurijs pulsati ab eis dem auctas in super iniurias retulerūt. His causis bellū ingens exortum ē: Romanos qui quantiq; hostes circūstreperent pmetientes: vltima adegit necessitas. Proletarios quoq; in arma cogere: hoc est eos qui in vrbe sufficiendæ semp̄ prolis causa vacabant militiæ ascribere: quippe cū frustra de prole cura sit: nisi rebus p̄sentib⁹ consulatur. Itaq; irruit in vniuersos Tarentinorū fines cum Leuino consule Romanus exercit⁹: igni ferroq; vastat omnia: plurima expugnat oppida iniuriā insolenter acceptam crudeliter vindicat. Continuo Tarentinos plurimis finitimorum p̄sidijs fultos maxime Pyrrhus auxit qui etiam in se ob magnitudinem virium consiliorumq; summas belli nomenq; traduxit: nam Tarentum vt pote ex Lacedæmonijs cōditam cognatamq; Græciæ ciuitatem vindicaturus totas vires Epiri, Thessaliæ & macedoniæ elephantēs vsq; in id tempus iussos Romanis numero. xx. in Italiam primus inuexit: terra mari viris equis armis belluis ad postremum viribus suis: dolisq; terribilib⁹: sed Delphici illius vanissimi spiritus & mendacissimi nebuloni: quē vatē magnum ipsi ferunt: res p̄oso circūuent⁹ ambiguus: exitū fecit qualem nō putabat illum consuluisse. Itaq; apud Heracleam Cāpaniæ urbē flumiūq; Lirim prima inter Pyrrhū regē & Leuinū cōsulē pugna commissa ē. Cōsumpt⁹ est grauissimo certamine dies vtrinq; omnib⁹ mori intētis: fugere nescijs. Introductos autē iter cōcurrētia agmina elephantos: forma truces: odore graues: molle terribiles: vt videre Romani nouo pugnādi genere circūuētī & terribi: eqs maxie pauiatib⁹ diffugerūt. Sed postq; Minuti⁹ quartæ legiōis primus hastat⁹ protētāi se manū belluæ gladio defecuit: & cōturbabatā dolore vulneris auertit bello: atq; in suos sæuire cōpulit: eiusq; immoderato discursu p̄turbati: ac permisceri coeperūt: finis pugnae etiā beneficio noctis ipositi est. Victos fuisse Romanos turpis fuga p̄didit: quorū tunc cecidisse pedītū referūt. xi. M. dcccc. lxxx. capti autē. ccc. & x. Equites vero cæsi. cc. xlv. capti, dcccij. signaq; amissa, xxij. nam quāt⁹ e diuerso nung. i.

Romanorū classē inuadunt
Tarentini Belli Tarentinorū origo.
Proletarij quid.
Romanorū in Tarentinos irrumpit.
Pyrrhus.
Tarentinis auxilio venit.
Tarentus Elephantēs i Italiā prim⁹ intro duxit Pyrrhus.
Delphici oraculi ambigu⁹.
Tas Pyrrhū fessit
Prelia Elephantēs portentosi.
Interfectorū nū:

merus. merus sociorū Pyrrhi fuerit extinctus: memoriae non ē traditum ma
 Scriptoz xime ga scriptorū veterū mos est ex ea pte q̄ vicerit: ocisq; non cōme
 p̄suetudo morare numerū: ne victoriā gloriā maculēt damna victoris: nisi for
 in describēdis oc te cum adeo pauci cadunt: vt admirationē terrorēq; virtutis augeat
 cisis: paucitas p̄ditorū: sicut in prima belli Persici cōgressione apud Ale
 Attende uem tātūmodo ī exercitu: ei⁹ pedites defuisse referūt. Sed Pyrrhus
 Pyrrhi atrocitatem cladis: quā hoc bello excēperat: dijs suis hoib⁹q; testa
 scriptum. tus est: affigens titulū in templo Tarētini Iouis: in quo hec scripsit.
 Qui antehac fuere inuicti viri pater optime Olympi: hos ego in pu
 gna vici: victusq; sum ab eis dē. Et cū a socijs increparetur: cur se vi
 ctū diceret. q̄ vicisset: respondisse fertur. Ne ego si iterū eodem modo
 vicerō: sine vllō milite Epirū reuertar. Interea Romanus exercit⁹
 Multi Ro postq̄ vinctus clam fugit e castris: miserabilē belli cladem grauiorib⁹
 manorum mōstris auctam accumulata: m̄q; p̄sensit: nā pabulatores forte p̄gressi
 oborta ce sos: velut hostilis quādam oborta tēpestas cū horribili fragore cœli
 li tēpestas correptos diris fulminib⁹ exussit: q̄ppe. xxxiiij. eorum quidam turbo
 periclitat. p̄strauit. xxij. semineces relictū iumenta exanimata & capta q̄pluri
 Altera ma: vt merito contigisse non in signum vastationis futuræ: sed vasta
 Pyrrhi & tio ip̄a referatur. Secūda inter Pyrrhum & Romanos p̄sules pugna
 Ro. cōcer in Apuliæ finib⁹ fuit: vbi clades belli ad vtrosq; sed maxime ad Pyr
 tatio. rhum: victoria ad Romanos concessit: nam cum diu obnixē cunctis ī
 Vulnerat mutuam cædem ruentib⁹ anceps illi penderet euent⁹ Pyrrhus tran
 Pyrrhus fixo brachio saucius prior cessit e prelio. Sed & Fabritius legat⁹ tūc
 Vulnerat vulnerat⁹ est. Elephantī prima pugna vulnerat⁹: atq; in fugā cogi pos
 & fabrici⁹ se deprehensi deinde subiectis inter postiora ac mollia: ignibus ex
 Cōnume agitati: ardentes insup machinas furore trepido circunferētes exitio
 rant occisi suis fuere. Cæsa sūt in ea pugna. iij. M. Romanorū: de exercitu ve
 It Syracu ro Pyrrhi viginti milia prostrata sūt. Regis signa ablata quadragin
 fas Pyr ta tria. Romanorum vñdecim amissa sunt.
 rhus Nul
 la ē Roma
 nis miseri
 is intermis
 sio Infestis
 sima peste
 corripit
 Romani omnes tum præcipue mulieres pecudesq; corripuens: necatis in vte

¶ Romanorū miseria nullis cessat inducijs. Cap. ij.

DYrrh⁹ bello fract⁹ Agathocle mortuo rege Syracusano a
 Siciliæ accersitus iperū Syracusas cōcessit: sed & Roma
 norū miseria nullis cessat inducijs. Consumitur morboꝝ
 malis intercapedo bellorum: & cum foris cessatur: a præ
 lio agitur: intorsum ira de cælo: nam Fabio gurgite iterū Gaiō Ge
 nutio Clepsina consulib⁹ pestilētia grauis vrbe ac fines ei⁹ inuasitq;
 omnes tum præcipue mulieres pecudesq; corripuens: necatis in vte

ro foetibus futura prole vacauit: & immaturis partibus cum periculo matrum extorti abortus proiiciebatur: adeo ut defectura successio: seuericia, & defuturum animantium genus adempto vitalis pars legitimo ordine crederetur. Interea reuersum ex Sicilia Pyrrhum Curius consul excepit: Pyrrho & tertiumque id bellum contra epirotas apud Lucaniam in Aurusinis campis Romanis gestum est. Itaque primo concursu: cum Pyrrhi milites Romanorum ipse preliatur, sione trepidarent: circumspectantesque fugam bello cedere moliretur. Attende ro Pyrrhus elephantos ex subsidio iussit induci, Romani assueti iam pu- manorum gnare cum bellis: cum malleolos stipula inuolutos: ac pice oblitos: vnde apparatum cis insuper & aculeis tenaces preparauissent: eosque flammatos in ter- Elephan- ga belluatum turreseque vibrarent: non difficile furentes ardentesque bel- tos, luas in eorum excidia: quorum subsidia fuerant: retorserunt. Octoginta Pyrrhi in namque milia: peditum in illo praelio habuisse rege dicunt: equitum ve- teritus, ro sex. M. Ex his caesa referuntur. xxx. M. capti autem. ccc. Pyrrhus quinto decimo anno quo venerat: ab Italia victus aufugerat: qui post Sextiliae multa grauissimaque bella quae gessit in Graecia apud Argos Achaiae supplicium florentissimam urbem Spartani regni auditate seductus saxo ictus in Noua Ta- terijt. Tunc quoque apud Romanos Sextilia virgo vestalis conuicta: da- rentinorum nataque incesti ad portam Collinam viua de fossa est. i Ro. irru-

Comperta morte Pyrrhi Tarentini noua arma solliciti, Vires Ro-

M Nno ab urbe condita. cccclxxvj. Tarentini Pyrrhi morte periclitati comperta iterum noua aduersus romanos arma solliciti, sunt Car- thaginensium auxilia poscunt per legatos atque accipi- thaginen- unt. Conserto praelio vincere Romani: ubi iam tunc Cartha- ses Pyr- ginenfes quis nondum hostes adiudicati: vinci tamen romanis se posse rhus, fenserunt. Sequenti anno magnam viscerum suorum partem seueritas Roma Rhegyno na concidit: nam aduentante dudum Pyrrho octaua legio diffidens Ro- rum oppu- manae spei: nouum scelus auxit. Rhegynos omnes quibus subsidio praegnatio, erat: interfecit: predam sibi omnem atque ipsum oppidum vendicauit. Hoc facinus in tam sceleratos, defectores puniendum: Genutio consuli Genucius visum est: qui obsessa Rheginorum urbe captisque omnibus ipse qui Omani- dem in reliquos perfugas: & latrones exercuit digna supplicia, omniaque i sup- nos vero milites integre legionis Romam misit: qui populi iussu plicium, medio foro virgis caesi: securique percussi sunt. Visum sibi est tunc Ro Romana mam vincere cum legionem suam integram occidit: quae sine dubio portenta, victa fuisset: si eam hostili praelio prodidisset.

g. ij.

Romana
portēta.
Aedēsalu
tis dissipa
uit fulmē.

Muri ful
mine cor
ruunt

In cada
uer seuie
relupi

Muroꝝ
apud

Phormi
os dissolu
tio

Calenus
ager Flā
me voras
citas

Sēpronij
Picentes

Terre con
cussio.

Prodigia
Sanguis e

terra exil
lens

Lactis e
sursum de

lapsus

A fidero,
deficiunt

Carthagi
nenses

Attēde in
dulgentiā
su potirentur:
corruptam vrbe
m su tantum generi
vendicant patri
seruis suis
supniciosa

Obscena & dira pdigia visa sunt Romae. Cap. iij.

Nno ab vrbe condita. cccclxxvij, obscena & dira prodigia vel visa Romae: vel nunciata sunt. Aedes salutis ictu fulminis dissoluta: pars muri sub eodē loco de caelo vt dicitur tacta est. Lupi tres ante lucem ingressi vrbe semelū cadauer in

tulerunt sparsūq; membratim in foro ipsi stropitu hoim exterriti reliquerunt. Apud Phormias multis ictibus fulminum moenia vndiq; ambusta & dissoluta sunt. Apud agrum Calenū repēte flamma scilicet

so hiatu terrae eructata tribus diebus & tribus noctibus terribiliter exaestuans qu inq; agri iugera exhausto penitus succo vbertatis in cinerem extorruit ita: vt nō fruges solū: sed & arbores cum imis stirpibus absumpsisse referatur. Sequenti abhinc anno Sempronij consul

aduersus Picentes duxit exercitum. Et cum directe intra iactum telli vtraq; acies cōstitisset: repente ita cum horrendo fragore terra tremuit vt stupore miraculi vtrumq; p̄auefactum agmen hebesceret.

Diu attoniti vtrinq; populi hæsitaue. Præiudicata incesti conscientia tandem procurſu concito iniere certamen Triste adeo id bellū fuit vt merito dicatur: tantum sanguinem humanum suscepturam etiam cum gemitu horrifono tunc terram tremuisse Romani qui pauci admodum eo p̄lio euasere vicerunt.

Inter mīta pdigia sāguis e terra: lac visū est emanare de celo. Ca. v. Nno ab vrbe condita. cccclxxx. inter prodigia: sāguis e terra lac visū manare de celo: nam & plurimis locis scaturiens e fontibus cruor fluxit: & de nubibus guttatim ispeciem pluuiæ lacte demisso diris: vt ipsis visum est: terram

imbribus irrigauerunt. Eo tempore Carthaginenses dato aduersus romanos auxilio Tarentinis. cum a senatu per legatos arguerentur turpissimam rupti fœderis labem presumptam accumulauere perurio. Tunc etiam Vulcinenses Hetruscorum florētissimi: luxuria pe-

ne periere: nam cum licentia in consuetudine prorogata: seruos suos passim liberos facerent: conuiuijs alligarent: cōiugijs honestaret: libertini in partem potestatis recepti plenitudinem per scelus vsurpare moliti sunt: & liberati seruitutis iugo ambitu dominationis arserunt: & quos dominos subditi equanimiter dilexerunt: eos iam liberi quos dominos fuisse meminerant: execrati sunt: Itaq; conspirantes in facinus libertini: quorum tanta manus fuit vt sine controuersia audu-

su potirentur: corruptam vrbe suo tantum generi vendicant patri-

monia coniugiaq; dominorum sibi per scelus vsurpant: extorres do-

supniciosa

minos procul abigunt: qui miseri, exules egentescq; Romam deferunt. Seruorum tur: ubi ostentata miseria: querelaq; defleta per Romanos: seuerita: ambicio item & vindicati sūt & restituti: Anno ab vrbe cōdita. cccclxxx. prius suos domi pestilentia ingēs apud Romā conflagrauit: cui⁹ atrocitatē significare nos audacōtent⁹ sum: quia verbis implere nō possum. Si enim spaciū temporis cīa, quo māsī inquirī: vltra bienniū vastando porrecta est: si de populo Pestilentia quā egerit: cēl⁹ indict⁹ est: qui non q̄tum hoīm deperisset: sed q̄tū in. Ro. sēz superfuisset inquireret: si violentia qua id fecerit: sibyllini libri testes uicia, sunt: qui eam cālesti ira impositam responderūt: Sed ne quemq; qua Attē de pe si tentatio cauillat: oīs offēdat: quod cum Sibylla iratos deos dixerit: stē nō sine nos iram cālestē dixisse videamur: audiat & intelligat: q; hec & si plē dei arbitrumq; per aereas potestates fūit: tamen sine arbitrio omnipotētis dei trio fieri omnino non sunt: Eodem tempe Capparonia virgo vestalis incesti Capparo: realsuspensio perijt: corruptor ei⁹ cōscijq; serui supplicio afflictī sūt. nīa & ei⁹ Ecce continuatim quæ & quanta numeramus: accidisse annis singulis suppliciu. lis plurima: inter quos certe raro aut pene nullo nihil triste gestum ē. Et hoc cum iidem scriptores proposito sibi magis laudandi negocio cauerent numerositates miseria: nec eosdē quib⁹ hæc & de quib⁹ scribebātur ostenderet: auditoresq; suos exemplis prætorum ter rere pot⁹: q̄ instruere viderentur. Porro aut nos in vltimo temporum positi mala romanorum scire non possum⁹: nisi per eos qui laudare romanos. Ex quo intelligi datur: quāta illa fuerint: quæ studio propter horrorem impressa sunt: cui⁹ tanta inueniantur que, tenuiter iter laudes emanare potuerunt.

¶ Bella punica successerunt.

Cap. vi.

Carthago

ET quoniam ex hoc iā punica bella succedunt res ipsa exigit vt de Carthagine quæ ante urbem Romam duos & Carthagi
lxx. annos ab Elisa condita inuenitur deq; eius cladibus nē Elisa
ac domesticis malis sicut Pōpeius Trogus & Iustinus ex condidit;
primunt: vel pauca referantur: Carthaginenses velut vernaculum at
q; intestinum semper inter se malum habuere discordiam: qua infelici
ter exagitante: nulla vnq; tempora vel foris prospera vel domiquieta
duxerunt. Sed cum inter cætera mala etiam pestilentia laborarent: Attē de se
homicidijs pro remedijs vsi sunt: quippe homines vt victimas imo: uissimā p
labant: ætatemq; impuberem: quæ etiam hostium misericordiaz pro sedāda pe
uocaret: aris admouebant. De quo sacrorum: immo sacrilegiorū ge ste imola
nere quid potissimum discutiendum sit: non inuenio. Si enim huius tionem.
modi ritus aliquid dæmones præcipere ausi sunt: vt mortib⁹ homi
g. iij.

âte Romā

condita.

Carthagi

nē Elisa

condidit;

Attē de se

uissimā p

sedāda pe

ste imola

tionem.

num satisfieret: intelligendū, fuit se operarios atq; adiutores pestilen-
 tiae cunduci: vt ipsi: quos illa non corripuisset: occiderent: sanas enim
 atq; incorruptas offerri hostias mos est: ita vt illi non sedarent mor-
 bos: sed puenirent. Itaq; Carthaginenses aduersis dijs ppter istius
 modi sacrificia Pōpeius Trogus & Iustinus fatentur: sicut etiā apd
 nos constat ppter præsūptionem impietatemq; ipsos, irato deo cū i
 Sicilia diu ifeliciter dimicassent: translato in Sardiniam bello iteruz
 infelici⁹ victi sunt: ppter qd ducem suū Mezeū & paucos qui sup sue
 rant milites exulare iusserunt Exules veniā plegatos petentes repul-
 si patriam bello & obsidione cinxerūt: Ibi tunc Mezeus dux exulum
 Chartalonem filiū suū sacerdotē Herculis: q; sibi velut insultans
 purpuratus occurrerat: in crucē sub oculis patrie vt erat dignus: euz
 purpuris ifulsiq; suspendit. Post paucos aut dies vrberē ipsā cepit
 q cum interfectis plurimis, senatoz cruēte dominaretur: occisus est.
 Hæc tēporib⁹ Cyri Persarū regis gesta sunt. Post hæc vero Hamil-
 cho rex Carthaginensū cū in Sicilia bellum gereret: repēte horribili
 peste exercitū amisit. Nec mora: morbis populo cateruati cadente: ci-
 to quisq; corrept⁹ mox mortu⁹ iam nec sepeliebatur: cui⁹ mali nūci⁹
 cum attōitā tam repentino luctu Carthaginē repleuisset: non secus:
 ac si capta eēt turbata ciuitas fuit Omnia vlulati⁹ psonabāt clausæ
 ybiq; ianue: cūcta priuata publicaq; officia damnata vniuersi ad por-
 tū currunt egrediētesq; de nauib⁹ paucos q cladi superfuerant de su-
 is percunctabantur Postq; de clade suorum dicentibus illis v^l gemē-
 tibus miseri intelligunt: tunc toto littore plangentium voces: tunc in-
 feliciū matrum vlulatus & flebiles querelæ audiebātur. Inter hæc
 exiens procedit & ipse de nauī sua imperator sordida & seruilī tuni-
 ca discinctus: ad cuius cōspectum plangentia iunguntur: agmina Ip-
 se quoq; manus ad cœlum tendens nunc suam: nunc publicam infe-
 licitatem accusat & deslet: ad postremum vociferans per yrbem tan-
 dem ingressus domum cunctos qui lachrymantes persequēbantur:
 vltimo dimisit alloquio ac deinde obseratis ianuis exclusis etiam fi-
 lijs gladio dolorē vitæq; finiuit. Hæc darij temporib⁹ gesta sunt. Post
 hæc Hanno vir quidā Carthaginēsis priuatis opib⁹ Reip. vires su-
 peras: inuadendæ dominationis hausit cupiditatē Cui rei consilium
 vtile rat⁹ ē: vt simulatis vnicæ filiæ nuptijs oēs senatores quoruz di-
 gnitatē obstituram iceptis suis arbitrabat: inter pocula veneno ne-
 ret. Quæ res p ministros prodita: sine vltione vitata ē ne in vito potē-
 ti plus negocij res faceret cognita: q cogitata. Hoc cōsilio elusus Hæ-

Sua ipie-
 tate car-
 thagen-
 ses bella i
 felicit⁹ ges-
 fere.
 In exiliuz
 iuss⁹ Me-
 zeus.
 Mezeus
 Chartalo-
 nem filiū
 suspēdit.
 Mezei in-
 teritus
 Hamil-
 chocartha
 rex.
 Cartha-
 exercitus
 peste iteri-
 it.
 Cartha-
 questus.
 Mortē si-
 bi cōsciuit
 Hamil-
 cho.
 Hannonis
 opulētissi-
 mi viri fa-
 ctio.

no alio machinamēto facinus aggredi parat. Seruitia cōcitāt: quib⁹ Attende
 repente incautā urbē opprimeret. Sed cū antestatutā: cædibus diem Hannoni
 pditum se præuentūq; intellexisset: castellū quoddam cū viginti milib⁹ exitum,
 lib⁹ seruoꝝ armat⁹ occupat: ibi dum Aphros regemq; Mauroꝝ cō-
 citat: capt⁹ est: ac primo virgine cēsus: deinde effossis oculis & manib⁹
 cruribusq; fractis: cum a singulis mēbris pœna exigeret: in cōspectu Tyrus au-
 populi necat⁹ est. Corp⁹ verberibus laceratū crucifixum est: filij conthor origi-
 gnatiq; omnes supplicio traditi: neq; euz eiusdem familiæ vnq; aut nis Car-
 imitari: aut vlisci meditare. Hæc temporib⁹ Philippi gesta sūt. post tha. ab ale-
 hæc Carthaginenses cū Tyrū urbē autorē originis suæ ab Alexan- xādꝝ op-
 dro magno captam euerfamq; didicisset: timentes transitum eius in pugnata.
 Aphricā futurum: Hamilcharē quēdam cognomento Rhodanū viꝝ Hamilcha
 faciūdia solertiāq; p̄cipuū ad perscrutādos Alexādrī act⁹ direxerūt: q ris gesta a
 p̄ Parmenionē quasi trās fuga except⁹: dehinc in militiā regis admis lexandri
 lus oīa ciuib⁹ suis p̄ tabellas scriptas: & post cæra superlitas enūciā: scrutatur⁹
 bat. Hūc mortuo Alexandro Carthaginē reuersū: quasi urbē regi vē pficitur.
 dicasset: nō ingrato tantū animo: vergetiā crudeli iuidia necauerunt. Inuidia
 Deinde cū assidua: nec vnq; satis. p̄sp̄era aduers⁹ Siculos bella gere Carthagi-
 rent: & Syracusas urbē Siciliæ tūc florentissimā obsidione cinxisset: nensium i
 per Agatoclē Siciliæ regē mito circūuenti ingenio vsq; ad extrema terij.
 desperationis addacti sunt: nāq; Agatocles cū ap̄d Syracusas a Car Hamil-
 thaginensibus obsideretur: ac se neq; bello parem instructu copiaz: charis
 neq; obsidionis patientem stipendiorum sufficientia videret: bene p̄ Agatoclis
 uiso: ac melius dissimulato consilio in Aphricam cum exercitu tran a carthagi-
 ssi: tibi suis quid moliat: aperit: deinde quid facto opus sit docet. Il nē sib⁹ ob-
 lico vnanimiter naues primum: in quibus venere incendunt nequa sessi cōfili-
 spes refugiendi foret. Deinde cum omnia in q̄ direxisset prosterne um.
 re: villas castellaq; incenderet: Hannonem quendam cum. xxx. M. Attende
 Poenorum obuium habuit: quem cum duobus. M. suorum interfecit. Syracusa
 Ipse autem duos in eo bello tantum perdidit. Qua pugna & Aphro noruz ma-
 rum animis incredibiliter fractis & suorum in immensum auctis vr gnanimi
 bes castellaq; expugnat: prædas ingentes agit: hostium multa milia tatez in cō-
 trucidat. Castra deinde ad quintum lapidem a Carthagine statuit: burendis
 vt damna rerum opulentissimaz vastationemq; agrorum & incēdia nauibus
 villarum de muris ipsius vrbis specularentur. Adijcīt p̄sentibus Vincunt
 malis tristior fama: nam & apud Siciliam deletus cum imperatore Poeni.
 Aphrorum exercitus nunciatur: quem reuera incautum ac pene

Pauli orosij.

Andro ociosum Andro Agatoclis frater oppresserat. Hoc per totā Aphricā
Apellas rumore disperso ad nō tributariæ tantum vrbes ab his: verum etiam
foed⁹ cum focij reges deficiebant: inter quos rex quoq; Cyrenarū Apellas pa-
Agatocle ctus est cū Agatocle cōmunionē belli: dum regnū Aphricæ ardentem
inijt. affectat. Sed postq̃ in vnum exercitus & castra iunxerūt: per Agato-
Apellæ i clē blandimētis & isidijs circumuentus occisus est. Carthaginenses
teritus contractis vndiq; copijs in bellum exarsere. Quibus Agatocles ha-
Agato: bens secum Apellæ copias congregit: eosq; magnovtriusq; exerci-
cles pēos tus sanguine & graui praelio superat. Hoc certaminis discrimine tā-
superat. ta desperatio pene illata est: vt nisi in exercitu Agatoclis orta seditio
Hamil- fuisset: transfugiturus ad eū. Hamilchar dux pœnorū cum exercitu
charē sup fuerit. Ob quā noxam in medio foro iussu Carthaginensiu patibulo
plicium affixus crudele spectaculū suis prebuit. Deinde cum post mortē A-
Vincūt & gatoclis Carthaginenses Siciliaz instructa classe vastarent: a pyrro
Cartha. a rege Epīri ab Italia recersito terrestri naualiq; certamine sæpe supra
Pyrrō epī ti nouissime ad Romana bella conuersi sunt Prohdolor: legūt ne ista
rotaz re de veteribus: qui de recentibus conqueruntur: immo legunt: & ea nō
ge. æquitate sed æmulatione consiciunt. Maximo enim illo & ineffabi-
Exclama- li: quē nec ipsi discernūt: stimulo compunguntur non propter tēpora
tio mala: sed propter tempora christiana: & deriuatio est inuidi vlcis: vt
 quicquid agitur sub execrabili: atrocius esse videatur: sicut etiā in
 ter nos sæpe inimicorum oculis videri solet eos: quos execrantur: ni-
 hil non prauum: nihil non turpe: nihil non obscœnum: nihil non vul-
 nerosū dicto facto agere: & hoc tamen simpliciter in tantum enim
 captum cor obliquat inuidia: vt rectum natura non videat: de quorū
 numero sunt isti. Sed multo miseres: quia inimici dei ac perinde
 inimici veritatis: de quibus flentes hec dicimus: & quos misericordi-
 ter. si patiantur arguimus: vt sanemus qui vitioso oculo hæc vident:
 atq; ideo duplicia illis videntur: quæ vident. & confusi caligine ne-
 quitia: in id cadunt vt minus videndo plus videant: cum tamen id
 quod est: ita vt est videre non possint: qui grauiora arbitrantur: flagel-
 la patris q̃ hostis incendia: qui acerbioram vocant blandientem: ad-
 monentem: & redimentem deum: q̃ persequentem: dominantem tru-
 cidantemq; diabolum: q̃q̃ si de parte intelligerent: de castigatione gau-
 derent: & si præuideretur fructus eruditionis: esset disciplina tolera-
 bilis: ac propter spem: que nunc gentibus data est ante vero non fue-
 rat: leuiora ducerent: & si grauiora paterentur q̃q̃ contemptus mise-
 riarum possunt etiam a suis discere: apud quos summa mala pro sū-

Inimici
 de inimici
 veritatis,

Castigati
 onem esse
 pferandā

mis bonis existimata sunt tantum: vt gloriam famæ cœlebrem atq; illustrem consequerentur: per quos colligi datur: quanta nobis: quibus æternitas beata promittitur: sint toleranda pro vita cum illi tanta potuerint: tolerare pro fama.

¶ Quod Romani Siculos & pœnos vicerunt: & Regulus Messana haud procul a flumine Bragada serpentem miræ magnitudinis interfecit.

Cap. viij

M Nno ab vrbe cōdita. cccc. lxxxiiij. Appio Claudio & Quinto Fabio consulibus: Mamertinis: quorū messana nobilis Siciliæ ciuitas erat: auxilio cōtra Hieronē Syracusanum regē & pœnorum copias Hieroni iūctas Appiū Claudiū consulem cum exercitu misere Romani qui tam celeriter nos Pœnosq; superauit: vt ipse quoq; rex rerum. magnitudine perterritus ante se victum q̄ congressum fuisse prodiderit: qui ex infra-Ætis viribus amissaq; fiducia: cum pacem supplex rogaret. cc. argentum talentis: iussu consulum multatus: accepit. Consules itaq; Agrigentum Siciliæ ciuitatem adeuntes: ibi præsidia Pœnorum operib; valloq; cinxerunt. Cumq; inclusus ea obsidione senior Hannibal imperator Pœnorum ad summam egestatem redactus esset: Hanno imperator nouus Carthaginensium cum equitibus. M. d. &. xxx. pedum milibus. xxx. etiam elephantis ex improviso intercessit: expugnationemq; ciuitatis paulisper distulit: sed continuo ciuitas capta est: Pœni maximo bello victi & profligati vñdecim elephantis in potestatem redacti Agrigentini sub corona omnes venditi sunt Hannibal senior facta cum paucis eruptione diffugit: Cneo Cornelio Asina: & Gaio Duilio consulibus: cum Hannibal senior: oram Italiæ maritimam instructa. lxx. nauium classe vastaret: Romani & ipsi classem fabricari atq; instrui præcipiunt: quod. Duilius consul celeriter impleuit: nam intra. lxx. diem qua arbores cæse erāt. c. xxx. nauium classis deducta: in ancoris stetit. Cornelius Asina consul alter cum. xvi. nauibus Liparam insulam petit: vbi ab Hannibale: quasi ad colloquium pacis euocato: Punica fraude captus: atq; in vinculis necatus est. Quod vbi Duilius alter consul audiuit: cum. xxx. nauibus aduersus Hannibalem profectus est. Commisso nauali prælio Hannibal amissa nauis: qua vehebatur scapha subductus aufugit. xxx. naues eius & vna captæ. xliij. mersæ. iij. M. hominum occisa. vij. M. capta referuntur. Postea carthaginenses Gaio aquilio Floro & Lucio Cornelio Scipione consulibus: Hannonem in locum Hannibalis subroga fuga

Appius
Claudius
Quintus
fabius

Messana
Siciliæ
vrbs

Syracusa
ni vna cu;
Pœnis a
Claudio
vincitur.
Agrigentū
vrbs Sici-
liæ

Hannibal
senior Hā-
no

no

no

Agrigentū
ni sub co-
rōa vēditi

Subita na-
uiū fabre-
factio

Duilius
Lipara in
sula.

Asina pu-
nico dolo
iterēptus.

Hānibalif
fuga

Hānonis tum pro Sardis Corsis defendendis: nauali praelio praeferunt: qui
 gloco Hāa Scipione consule victus: amisso exercitu ipse confertissimis hostib⁹
 nibalīs a se immiscuit: ibiq; interfectus est. Eodem anno. iij. M. seruorum &
 Cartha. iij. M. naualium sociorum in vrbs Romae excidium coniurarunt: &
 pfect⁹ fue nisi maturata proditio consilium preuenisset: destituta praesidio ciui-
 rat iterit⁹ tas seruil manu perisset. Anno ab hoc proximo Calatinus con-
 Seruor⁹ i sul Cameram Siciliae vrhem petens temere in angustias deduxit ex
 ro. pspira: ercitur: quas Poenorum copiae iam dudum prestuxerant. Cuius
 tio Came omnino nulla vel obfistendi vel euadendi facultas esset. Calphurnij
 ra vrbs. flammā virtute & ope liberatus est: qui lecta. ccc. virorum manu isef
 Oppresso sum ab hostibus tumultum occupauit: & in se Poenos omnes pugna
 Calatino do conuertit. donec Romanus exercitus obsellas angustias hoste nō
 auxiliae. vrgente transiret. Cāsi sunt in eo praelio omnes. ccc. solus Calphur
 Calphur- nius quis multis confossus vulneribus & cadaveribus obtectus eua-
 nius sit. Hannibal senior a Carthaginensibus iterum classi prepositus in
 Calphur- foeliciter cum romanis nauali praelio congressus & victus est: ab ex-
 ni⁹ fuso pe ercitu suo seditione orta lapidibus coopertus interiit. Attilius con-
 nit⁹ suo ex sul Liparam Melitamq; insulas Siciliae nobiles peragatus euerit.
 ercitu sol⁹ Consules in Aphricam iussi transferre bellum cum. cccxxx. nauis
 euasit bus Siciliam petierunt: quibus Hamilchar Poenorum imperator &
 Obruif la Hanno classi praefectus occurrit. Confecto nauali praelio Carthagi-
 pid⁹ Hāni nenses in fugam versi. lxiij. naues perdiderunt Victores consules i
 bal senior Aphricam conuersi sunt: primamq; omnium Clipeam vrhem in de
 Liparae & ditionem recaperunt. Inde Carthaginem petentes. ccc. aut eo ampli
 Melita us castella populi sunt infestaq; carthagini signa circumtulerunt.
 euerfio. Manilius consul ab Aphrica cum victrici classe decedens. xxvij. M.
 Attilius captiuorum cum ingentibus spolijs Romam reuexit. Regulus bellū
 Hamil- Carthaginense sortitus. ita cum exercitu faciens haud procul a flu-
 char mine Bragada castra constituit: vbi cum plurimos militum aquādi
 Aphricae necessitate ad flumen descendentes serpens mirae magnitudinis de-
 pplatio uoraret: Regulus ad expugnandaz bestiam cum exercitu profect⁹ ē
 Manilius sed nihil in tergo eius proficientibus iaculis atq; omni telorum ictu
 captiuos irritō: quae per horrendam squamarum cratem quasi per obliquam
 ducit. scutorum testudinem labebantur: mirumq; modum ne corpus laede-
 romam rent ab ipso corpore pellebantur: cum insuper magnam multitudinē
 regulus morfu comminui: impetu Proteri: halitu etiam pestifero exanimari
 Cōsilium videret balistas deferri imperauit: per quas saxum murale spinā ei⁹
 Reguli in

incussum compagem totius corporis dissoluit: Talis siquidem est natura serpentis: vt cum pedibus carere videatur: costis tamen & squamis quas a summo gutture vsq; ad imam aluum parili modo dispositas habet ita instruitur vt squamis: quasi vnguibus: costis quasi crustis ininitatur. Non enim vt vermiscui spinæ rigor non est. & in directum corpusculi sui partes gradatim porrigendo contractas. contrahendo porrectas motum explicat: sed alternis intenta conatibus latera sinuosa circumfert: vt per exteriorem spinæ curuaturam rigentem costarum aciem tendat: costis autem natura ad summum rectis squamarum vngulas figat quod vicissim & celeriter agendo non solum plana perlabitur: sed etiam conuexa conscendit: tot vestigijs instructa: quot costis Huius itaq; rei causa est: vt si in qualibet corporis parte ab aluo vsq; ad caput ictu aliquo collidatur: debilis redditacurum habere non possit: quia vbicumq; illi ictus inciderit: spinam soluit: per quam costarum pedes & motus corporis agebantur: vnde etiam hic serpens qui tandiu tot iaculis inuulnerabilis obstitit: ad vnus saxi ictum debilis cessit: ac mox circumuentus telis facile oppressus est. Corium autem eius romam deuectum: quod fuisse, cxx. pedum spatium ferunt: aliquandiu cunctis miraculo fuit. regulus aduersus tres imperatores: id est Hasdrubales duos & accituz ex Sicilia Hamilcharem atrocissimum bellum gessit: in quo cæsa sunt Carthaginiensium xvij. M. capta aut. v. M. elephantum. x. & viij. abducti: oppida, lxxxij. in deditioem cessere romanis Carthaginienses fracti bellis: & cladi bus exinaniti pacem a regulo poposcerunt: sed cum intolerabiles & duras conditiones pacis audissent: tutius rati sese armatos mori quam ferros viuere: precio non solum Hispanorum vel Gallorum auxilia quaiam dudum plurima habebant: sed etiam Græcorum comparanda duxerunt. Itaq; Xantippum Lacedæmoniorum regem cum auxilijs accitum ducem bello prefecerunt Xantippus inspectis Pœnorum copiis atq; in campum deductis: longe in melius mutato apparatu: pugnam cum romanis inseruit. Ingens ibi ruina virium romanarum fuit: nam xxx. M. romanorum militum in illa tunc cōgressione prostrata sunt. regulus ille dux vir nobilis cum. d. viris captus est: & in catenas coniectus: decimo demum anno Punici belli nobilem triumphum Carthaginiensibus prebuit Xantippus tantum audacis facti conscius rerum instabilium mutationem timens ilico ex Aphrica migravit in Græciā. Igitur

oppugnata
do serpente
Serpentis i
se tutando
dustria
Corij ser
pētini por
tētofa ma
gnitudo
Regulus
Carthagi
nēses bel
lo oppellit
romani
magnā su
orū stragē
a Xatippo
accepere.
Capit re
gulus
Aemilius
Paulus
Fulvius

Attende Aemilius Paulus & Fulvius nobilior consules audita captivitate Ro. & Car Reguli & clade exercitus Romani transire in Africam cum classe, tha. naua: cc. nauium iussi Clipeam petunt. Eo Cartaginenses cum pari classe le appara: confestim venerunt nec differre potuit nauale certamen. ciiij. naues tum. Carthagenensium demersæ. xxx. cum pugnatoribus captæ: præte: Clipea rea. xxxv. M. militum cæsa sunt. Romanorum autem nouem nau: Hānones bus deprehensis. M. c. periere milites. Consules autem Clipeæ ca: duo Suc: straposuerunt. Duo Hannones imperatores Poenorum eo rurs⁹ cū cess⁹ Ro. exercitu magno cōuenerunt: proelioq; cōmisso. ix. M. militum perdi ruina co: derūt. Sed & tunc apud Romanos nūq; diuturna felicitas erat: & qua: mes sequelescung; successus magnis continuo malorum molibus obruebatur. batur. Cum itaq; Romana classis ad Italiam prædis onusta remearet: infā: Attende do naufragio euersa est: nā ex. ccc. nauib⁹. cc. xx. perierunt. lxxx. vix, exitū pde abiectis onerib⁹ liberatæ sunt. Hamilchar dux Poenorum cum exer Hamil: citu in Numidiam Mauritanīaq; miss⁹: postq; hostiliter cruenteq; i char i Nu vniuersos egit: q; Regulū libenter suscepisse dicerentur. M. argē: midas & ti talentis. & xx. M. boum reliquos condemnauit. Principes autem Mauros. omnium populorum patibulo suffixit. Tertio anno sicut semper in: Seruilius domitus furor cito periculorum obliuiscitur: Seruilius Cæpio & Sē Cæpio Sē pronius Blesus consules. cclx. nauibus in Africam transgressi vni pronius uersam oram maritimam: quæ circa Syrtis facit depopulati sūt: at: Blesus. q; in superiora progressi: captis euersisq; ciuitatibus plurimis ingen Præde itē sem prædam ad classem deuexerunt. Inde cum ad Italiam redirent: naufragiū circa Palinuri promontorum: quod a Lucanis montibus in altū ex: Decretus currit: illisi scopulis. c. l. naues onerarias nobilēq; prædam crudeliter supernu: acquisitam infelicitè perdiderunt. Vicit aliquando apud Romanos mero na: improbiſſimā cupiditatē enormitas miseriarum: nam patres: quib⁹ uiū Cotta nauticæ rei iam pertesum erat: decreuere ne amplius q; lx. nauū clas sis ad subsidium haberetur Italiæ: quod quidem decretum cōtinuo adacti indomita cupiditate ruperunt. Præterea Cotta consul in Sici liam transgressus plurimis proelijs aduersus Poenos & Siculos ter: ra mariq; pugnavit: & per totam Siciliam partim etiam sociorū inhu manas strages reliquit. Lucio Cæcilio Metello Gaio Furio Placidio consulibus Hasdrubal nouus carthagenensium imperator cum elephantis. c. xxxiij. & equitum: peditumq; amplius. xx. M. Li: lybeum venit ex Africa: & continuo cum Metello consule ap: pud Panormum pugnam conseruit. Sed Metellus vīm magnam belluarum timens prius eas magno vsus consilio vel in fugam:

Vincitur
Hasdru:
bal,

vel in mortē egit: & sic facile quīs magnā vim hostiū superauit, xx. M. Carthaginēsiū in eo proelio cæsa sunt Elephanti quoq; xxvj. interfecti, citij, capti, & per Italiā ducti maximū Italis gentibus spectaculum præbuerunt. Hasdrubal cum paucis Lilybeum profugit atq; absens a Poenis capite damnatus est.

¶ Quod Carthaginēses deuicti pacem a Romanis petierunt nec impetrauerunt.

Cap. viij.

Ost hæc fessū tot malis Carthaginēses pacē esse petendā a Romanis decreuerūt: Ad quā rē Attiliū Regulū antea ducē romanū: quē iam per quinq; annos captiū detinebāt inter cæteros legatos precipue mittendū putauerūt: quē non impetrata pace ab Italiā reuersū: resectis palbebris illigatū in machina vigilando necauerunt. Alter deinde Attilius Regulus & Manlius Vulco ambo bis consules cum classe, cc. nauium & iij. legionibus Lilybeum profecti sunt quod oppidum in promontorio situm Romani obsidere conati: superueniente Hannibale: qui Hamilcharis fuit fili⁹ victi maiore exercitus sui parte perdita: ipsi egre euaserunt. Post hos Claudius consul cū classe, cxx. nauium ad Drepani portū contra hostem pfectus ibiq; mox exceptus classe Poenorū superatus est: Et ipse quidem cum, xxx. nauibus Lilybeum in castra cōfugit: reliquæ om̄s: hoc est, lxxxx. aut captæ aut demersæ fuerūt. viij. M. militū cæsa, xx. M. capta referūtur. Gaius quoq; iunior collega Claudij vniuersam classē naufragio amisit. Anno etiam consequēti classis Punica in Italiā transiit: eiq; plurimas partes longē lateq; vastauit. Interea Luctatius cum classe, cc. nauiū in Siciliā trāsuectus dum apud Drepanum ciuitatem pugnā inter primores Siciliæ ciceret transfixo foemore ægerime: cum iam obrueretur: erectus est. Porro autem Poeni eum, cccc. nauibus magnisq; copijs ad Siciliā duce Hannone concurrunt. Nec tamen Luctatius signior immo consilia Poenorum celeritate mira præuenit. Postq̃ proxime sibi vtrorūq; classes apud Aegades insulas: per totā noctem intertextis propemodum ancoris constituerūt: orta luce prior Luctatius signum bello dedit. Crudescēte pugna victus Hanno nauem auertit & dux fugæ p̄mus fuit. Aliquanta cum eo pars exercitus sui Aphricam petunt: alij confugere Lilybeum sexaginta tres Punicæ naues captæ sunt, cxxv. demersæ, xxxij. M. hoim̄ capta cæsa, xiiij. M. fuere. Romano rū at. xij. naues demersæ sūt Luctati⁹ deīnad Ericinā ciuitatē quā Poeni tenebāt: venit ibiq; duo, M. Carthaginēsiū cōserta pugna interfecti

Legati
Carth. v.
na cū Attilio romā
eunt
Attilij
supplicij
Alter Attilius.
Hannibal
Hamil
char⁹ fili⁹
Ad drepani portū
superatur
Claudius
Luctati⁹
Siciliā nauigio peti-

Hannonis
fuga

¶ Carthaginēses Romā mittūt: & pacem petunt: conditionibusq; ante propositis consequuntur. Cap. ix.

Pacem
exorant
Cartha.
Pacis con
ditio.
Romani
& cartha
ginenses
tres & xx
annos bel
la hostilit
gessere.
Roma in
undatioe
Tiberis
vastata.
Incēdiuz
romāpene
concrema
uit
Ignis in
templum
Vestæ
grassatur:
Metelli
pietas in
deos
Phalisci
impetu
Ro. ifelici
ter cādūt.

Vnc Carthaginēses p̄cipiti festinatione ad Luctatiuz cōsulē ac deinde Romā mittūt: orant pacē: quācōditionibus ante propositis ilico consequūtur. Conditiones autē erāt: vt Sicilia Sardiniaq; decederēt: pro quo impēsis bellicis puri argenti. iij. M. talētorū Euboicorū: æquīs portionib⁹ p̄ ānos. xx. penderēt. Huius pacis cōditio habita pen⁹ anū. iij. &. xx. ex quo bel lū puniū primū fuerat inchoatū. Quis rogo duarū ciuitatū vnū bel lū per annos. xx. iij. gestū fando explicet: quot reges Carthaginēsiuz quot cōsules Romanorū: quot agmina exercitū: quantū numerū na uiū cōtraxerit: p̄ligarit: oppresserit: & tū demū si illa ad plenū perpē sa videātur: de p̄setibus iudicet: Anno ab vrbe condita. dvij. repenti na subuersio ipsius Romæ puenit triumphū romanorū. nec enim te mere dixerim: quādo nō vel modicā lætitiā romæ superueniens re pente q̄ grauissimus luctus oppresserit. Si quidem Quinto Luctatio Catulo Aulo Manlio consulibus diuersæ igniū aquarumq; clades pene absumpsere urbem: nam Tyberis insolitis auctus imbribus: & vltra opinionem vel diuturnitate vel magnitudine redundans om nia Romæ ædificia in plano posita deleuit. Diuersæ qualitates lo corum ad vnam conuenere perniciem quoniam quæ senior redunda tio tenuit: madefacta dissoluit: & quæ cursus torrentis inuenit impul sa deiecit. Aquarum grauissimā cladem grauior ignis secuta vasta tio est qui ignis incertum vnde surrexerit plurimas ciuitatis partes peruagatus: cum hominum domorumq; miserabilem stragem fecit: fertum etiam tantum opum vno incendio consumpsit: q̄tum pluri mæ & peregrinæ victoriæ conferre non possent. De hinc cum omnia in circuitu fori popularetur: ædem Vestæ corripuit. Et nec sibi si qui dem dijs subuenientibus ignem illum qui æternus putabatur: tem porarius ignis oppressit: vnde etiam Metellus dum arsfuros deos le ripit: vix brachio semiusto ablatum aufugit. Tito Sempronio grac cho & Gaio Valerio Fulcone consulibus cum Phaliscis bellauere Romani eorū proelio quindecim milia Phaliscorum interfecta sunt

¶ Galli Cisalpini noui hostes bellum romanis intulerunt. Cap. x.

Belli vicif
situs in
Gallos &
Ro.

Odem anno Galli cisalpini noui extitere hostes: aduer sum quos varia sorte bellatum est: nam in primo confli ctu Valerio consule. iij. M. d. cecidere romanorum: secu do. xiiij. M. gallorum coesa. iij. M. capta sunt: sed ob prio rem cladem triumphus consuli denegatus est Tito Manlio Torqua

to: Gaio Attilio Bubulco consulibus Sardinia insula rebellauit: au- Sardinia
 thoribus Poenis: vnde mox Sardi subacti & oppressi sunt. Carthagi Ro. impe
 nensibus autem violatoribus pacis: quam ipsi poposcissent iferri bel rio rebell.
 lum decretum est. Contra Carthaginenses pacem suppliciter popo
 scerunt: & cum hi missis legatis nihil profecissent: post etiam, x. prin- Fidefragi
 cipibus bis æque supplicantibus nec impetrarent: nouissime Hanno Cartha,
 nis hominis minimi inter legatos oratione meruerunt. Hoc anno por
 ta Iani gemini clausa est: quia nusq̃ eodem anno bellum erat quod Iani por
 sub Numa solum Pompilio rege prouenerat. Hic demum nobis ta- te obserat
 cendum est. & quia tempora quidem conferri nostra nullomodo pos
 sunt: silentio transmitti expedit: ne obrectatores dierum vite sue ad
 insultandum potius sibi hoc strepitu suscitemus. Ecce portæ Iani
 clausæ fuerunt, foris Bellum Romanorum non fuit omnem sobolez
 suam in gremio suo conuiescentem Roma continens non supe-
 ruit,

¶ Post primum punicum bellum Roma vno anno post
 Cap. xi.
 cccc. annos quieuit,

ET hoc quando? post primum bellum punicum: post quan- Percōmī-
 tum temporis? post annos quadringentos sexaginta: quan- serationē
 diu: anno vno: & quid altero subsequutum est? vt de cæteris nullā aut
 taceam: bellum Gallicum & hannibal cum bello puuico se puā fuisse
 cundo. Heu mihi: cognouisse hæc & denudasse Quinetiam: me pudet bellis iter
 pax ista vnius anni vel magis ymbra pacis: lenimentum miseriarum missioez
 an incentiuum malorum fuit: stillicidium istud olei in medium ma- condolet.
 gnæ flammæ cadens extinxit: fomitem tanti ignis: analuit: Parum a-
 quæ frigidæ ardentissimis haustum in febribus sanauit: egrotum: an
 potius incendit? per annos prope. dcc. idest ab Hostilio Tullo vsq̃
 ad Cæsarem Augustum: vna tantummodo æstate romana sanguinē
 viscera non sudarunt: et inter plurimas magnorum sæculorum æta-
 tes misera ciuitas: vere misera mater: vix vno tempore a timore luctu
 um vt non dicam ab ipsis luctibus conuieuit. Hoc si quisquam ho-
 minum tam parum in vita sua quieris habuisset: nunquid vel vixisse
 diceretur? Aut si quisquam per totum annum doloribus & crucia-
 tibus angatur: medio autem anni ipsius spatio vnum tantum diem
 tranquillum: & sine conflictationibus transigat: nūq̃d ex eo die leua-
 mentum malorum accipiet, ac non totum annum miseris deputa-
 bit? Sed illi inquit hunc annum pro glorioso signo infatigabilis
 virtutis collocauerunt: atq̃ vtinam pro obliuione calamitatis cōtē-

nua præterissent: nam sicut in corpore hominis ita demum dignosci
tur lepra: si variatim inter sanas cutis partes color diuers⁹ appareat:
at si ita se vbiq; diffundat vt omnia vni⁹ coloris: qu^{is} adulterari fact⁹
at: perijt illa discretio: ita si labor cōtinuus equali tolerātia: sine respi
randi appetitu perfluxisset: intentio volūtatis & electio consuetudi
nis dicere. Cum aut in hoc paucillum oei tantopere vel maiorum
gaudia: vel minoz studia reclinant: profecto discernitur: & quam iu
cunditatem habuit hæc breuitas: & quā amaritudine illa prolixitas:
hoc est: quies illa q̄ grata fuisse: si diuturna mansisset: & hæc incessabi
lis miseria q̄ et vitanda fuerit: si vitari quacumq; potuisset. Anno ab
vrbe cōdita. dclxiiij. Hamilchar dux Carthaginensiu ab Hispanijs
in bello: cū aliud bellū aduersus Romanos clam pararet: occis⁹ est.

Hamil
charis in
teritus.
Illyrij ob i
terfectos a
se Ro. le
gatos bel
lis proflig
gantur.
Seperiti
tiosū in ef
fodiēdis
hoibus vi
uis sacrific
cium.

Gallorū
Cisalpinorū defecti
one cōster
nātur Ro
mani.
Numero
fissimus.
Ro. exer
cit⁹ Interi
it attilius.
Turpis
Romano
rum fuga

Legati Romanorum ab Illirij interfecti sunt p quib⁹ atro
cissimum bellum gestum est. Cap. xij.

Equenti anno legati romanorum ab Illyrijs interfecti sūt.
Post cum ipsis Illyrijs atrocissimum bellum gestum ē in
quo multis oppidis: pp⁹isq; deleris: reliq; se Fulvio Post
humioq; consulib⁹ dederunt. Tercio deinceps āno mi
seram ciuitatem sacrilegijs sacrificijs male potētes funestauere pō
tiffices: namq; decēuiri consuetudinem priscae superstitionis aggre
si Gallum virum & Gallam fœminam cum muliere simul Græca in
foro boario viuos defoderunt. Sed obligamentum hoc magicum in
contrarium continuo versum est: namq; diras illis: quas fecerant ex
ternorum mortes sedissimis suorum cædibus expiauerunt: siquidē
Lucio Aemilio Catulo Gaio Attilio Regulo consulib⁹ magna for
midine consternatus senatus defectione Cisalpinæ Galliæ: cum etiā
ex vltiore Gallia ingens aduentare exercitus nunciaretur: maxie
gestatorum: quod nomen non gentis sed mercenariorum Gallorum
est. Itaq; perimoti consules toti⁹ Italiæ ad præsidium imperij contra
xere vires. Quo facto in vtriusq; consulis exercitu. dccc. M. armato
rum fuisse referuntur: sicut Fabius historicus: qui eidem bello inter
fuit: scribit. Ex quib⁹ Romanorum & Campanorum fuerūt peditū
ccclxviij. M. equitum vero. xxvj. M. dc. cætera multitudo sociorum
fuit. Commisso prælio apud Arretium Attili⁹ cōsul occis⁹ est. lxxx.
M. Romanorum: nec saltem tanta: quāta eos terrere debuit: cæsa sui
parte fugerūt: nā. iij. M. eorum tunc interfecta hostorici tradūt: quod
ideo ignominiosius turpiusq; ē: tam paucis amissis tanta agmina dif
fugisse: quia se in alijs victorijs non viribus animorum præualuisse

sed bellorum prouentibus prodiderunt. Quis enim rogo in exerci- Galloz
tu Romanoz crederet numerum istum fuisse saltē: non dico fugisse: cedes Gal
Post hæc secundū cum gallis præliū gestum est: in quo plane. xl. M. lii subres
trucidata sunt. Gallorū sequenti āno Manlius Torquar⁹ & Fuluius Miraculo
Flaccus consules primi trans padum romanas duxere legiones. Pu prodigio:
gnatum ē ibi cū Insubrib⁹ gallis: quorū interfecta sūt. xxiiij. M. v. M. rū exterrē
capta. Eo deinde anno: qui huic proxim⁹ fuit: dira miseram urbē ter- tur. Ro.
ruere p̄digna. Misera vtiq; qui huic fremitu hostiū inde nequitia de Sanguinis
monum terrebat: nāq; in Piceno flumine sanguis effluxit: & ap̄d Tus delapsus
cos cælū ardere visum ē: & Arimini nocte multa lucē claram effulsit Inflammā
se: ac tres lunas distantib⁹ cæli regionibus exortas apparuisse. Tunc tio cæli
quoq; magno terræ motus Achaia & Rhod⁹ insulæ adeo cōcussę sūt: Lux no:
vt labentib⁹ vulgo testis ingens ille quoq; Colossus rueret. Eodē an ctunatref
no Flaminius consul cōtemptis auspicijs: qb⁹ pugnare phibebatur: lunæ Ter
aduersum gallos cōflīxit & vicit. In quo bello. viij. M. Gallorum cæ rē excussio
sa. xviij. M. capta sūt Post hoc Claudius cōsul gressator⁹. xxx. M. de Calossirui
leuit: vbi etiam ipse Viridomarū regem in primā aciē progress⁹ oc na Superā
cidit: & inter multa Insubrū quos ad deditiōē coegerat oppida: Me tur a flami
diolanū quoq; urbē florentissimāz cæpit. Deinde Istri noui hostes ex nio galli
citati sunt. quos Corneli⁹ Minuti⁹q; consules multo quidez roma Viridoma
norum sanguine subegerunt. Emergit hic paululum antiqui⁹ ille ro ri interic⁹
manorum improbæ laudis etiam de parricidijs appetit⁹: nam Fabi⁹ Mediola:
cenfor Fabium Buteonem filium suum parti insimulatū iterfecit: di nū capitur
gnum se facin⁹ q; pater vel parricidio plectendū duceret: quod nele Fabi⁹ fili:
ges quidem: nisi multa pecuniæ aut summum exiliij circa quēlibet um furri:
hominum censuerunt. siminutuz

C Hannibal iperator Pœnoz iimicitias fecit cū Romanis. Ca. xiiij occidit.

Nno ab urbe condita. dxxxiiij. Hannibal Pœnoz impe-
rator Saguntū florentissimā hispaniæ ciuitatē: amicā po-
puli romani primū bello pettam: deinde obsidione cinctā Hannibal
& fame excruciatam: oiaq; fortiter cōtemplatione fidei: Sagūtum
quā romanis deuouerant digna indignaq; tolerantē. viij. demū mēse oppugnat
deleuit. Legatos romanorum ad se missos iniuriosissime ēta conspe- Odiū han
ctu suo abstinuit. Exinde odio romani nois qđ patri Hamilchari cuz nibalis in.
esset. ix. ānos nat⁹: fidelissimē alias infidelissim⁹: ante aras iurauerat. Ro.
Publio Cornelio Scipione & publico Sempronio Longo consulib⁹:
Pyreneos montes transgressus inter ferocissimas Gallorum gentes
ferro viam aperuit: & nouo demum die a Pyreneo ad alpes peruenit

Inaccess⁹ vbi dum montanos Gallos repelleret ab ascensu: obnitentes bello su
mōtū pui perat: atq; inuias rupes igni ferroq; rescindit: qua triduum commora
os reddit tus quinta demum die cum maximo labore ad plana Italię peruenit
hannibal. Fuisse tunc exercitum ei⁹ centum miliū peditū & .xxx. M. equitū de
Hānibalis finiunt. Scipio consul Hannibali prim⁹ occurrit: cōmissioq; praelio a
exercitus pud Ticinū ipse grauitur vulnerat⁹ p Scipionem filiū admodū prę
textatū: qui post Aphrican⁹ cognominat⁹ est: ab ipsa morte liberatus
euasit. Cæsus ē ibi pene oīs roman⁹ exercit⁹. Pugnatum ē: deinde eo

Vincunt⁹ dem consule ad flumen Trebiā: iterumq; romani pari clade superati
sepi⁹ Ro sunt. Sēpronius consul cognito collegę casu a Sicilia cū exercitu re
mani. dijt: qui similiter apud eūdem flu. congress⁹ amisso exercitu pene so
Niuū ob lus euasit. In eo tū praelio ē Hannibal sauciat⁹ ē: qui postea cū in He
fessioe ma truriam primo vere transiret: in summo Apennino tēpestate corrept
gnū sui ex tus biduo continuo immobiliter cum exercitu niuib⁹ conclusus &
ercitus de onustus obriguit: vbi magn⁹ hominū numerus: iumenta q̄ plurimā
trimētū ac lephanti aut pene omnes frigoris acerbitate perierunt. At vero alter
cepit hāni tunc Scipio frater consulis Scipionis in Hispania plurima bella gef
bal Mago sit. Magonē quoq; pœnorum ducem bello vicit & cæpit.

Varia pdi
giorū mi
racula.

¶ Multa prodigia visa sunt in cælo.

Cap. xliij.

Hānibalis
i oppugnā
do Flami
nio appa
rat⁹ Sarn⁹
campanię
fluius.
Hannibal
itineris dis
crimine i
plicitus
Altez o
culorū p
didit Hā.
Grauissi
mā suortū
stragē apd

Iris tunc ēt romani pdigis territi sunt: nam & solis orbis
minui visus ē: & apud Arpos parmę in cælo visę: sol quo
q; pugnassee cum luna: apud Capenas itra diē duas lunas
ortas: in Sardinia sanguine duo scuta sudauisse: in Pha
liscis cælum scidi: velut magno hiatu visū: apud Antiū metentibus
cruentas spicas in corbē decidisse. Igif Hannibal sciens Flaminii cō
sulem solū in castris esse: quo celerius imperatum obrueret: primo ve
re progressus arripuit propiorem: sed palustrem viam & tū forte Sar
nus late redundās pendulos & dissolutos campos reliqrat: de quib⁹
dictum est. Et q̄ rigat æquora Sarnus in quos cum exercitu Hanni
bal pgressus nebulis maxime quę de palude exhalabant prospectū
auferentib⁹: magnam partem sociorum iumentorumq; pdidit. Ipse
aut vni elephanto qui sol⁹ supfuerat: supsedens vix difficultatem iti
neris euasit: sed oculum: quo dudum iam ægrotauerat violentia fri
goris & vigiliarum ac laboris amisit. Vbi vero proximus castris Fla
minij consulis fuit: vastatione circumiacentium locorum Flaminii
in bellum excitauit. Hęc pugna ad Thrasumenum lacum facta est:
vbi exercitus romanus infelicissime arte circumuentus Hānibalis fū

ditus trucidatus ē. Ipse quoq; consul occisus. xxiiij. M. romanorum Thrasu-
in eo praelio cæsa: sex. M. capta referuntur. De exercitu vero Hanni- menū lacū
balis. iij. M. ceciderunt. Famofum hoc apud Thrasumenum lacū cer accepere
tamen fuit tanta clades romana: maxime cum ita intent⁹ pugnātium Romani.
ardor extiterit: vt grauissimū terremotū: qui tūc forte tā vehemens fa
ctus ē: vt vrbes diruissē: mōtes transulissē: discidissē: rupes: & flumina Terrę mo
retrosum coegissē referatur: pugnautes omnino non senserūt. Factū tus.
ad Thrasumenum ruinā sequit⁹ pugna Cānensis: quīs Fabij Maxi-
mi dictatoris tēp⁹ mediū fuerit: q̄ ipetū Hānibalis cūctādo tardauit.

¶ Apud Cannas pugnatum est cum hannibale: & victi sunt
Romani.

Cap. xv.

 Nno ab vrbe condita. d. xl. Lucius Aemilius Paulus & Ro. cla-
Publius Terentius Varro consules contra Hannibalem des apud
missi impatientia Varronis consulis inſolēciſſime apud Cannas.
Cannas Apulię vicum omnes Romanę ſpei vires pene Patricio-
perierunt: nam in ea pugna quadraginta quatuor millia Romanorum i rū ruina
terfecta ſūt: q̄q̄ & de exercitu hannibalis magna pars cæsa ē: nullo ta Attēde ex
men punico bello romani adeo ad extrema internitionis adducti ſūt tremā pe-
Perijt enīz in eo consul Aemilius Paulus: cōſulares autē & prætorij ne Ro. im
viri vinginti interfecti ſūt: ſenatores vel capti vel occiſi ſūt triginta perij for-
nobiles viri. ccc. pedestrium militum quadraginta milia equitūz. iij. tunā Colli
M. d. Varro consul cum quinquaginta equitibus Venusium fugit. ge nobili-
Nec dubium est vltimum illum diem romani ſtatus futurum fuiſſe: um perni-
ſi hannibal mox poſt victoriam ad peruadendam vrbeſ contēdiſſet. ciē ex' ānu
Hannibal in teſtimonium victorię ſuę tres modios annuloꝝ aureo lorū nū-
rum Carthaginem miſit: quos ex manibus interfectoꝝ equitū ro- mero.
manorum ſenatoꝝq; detraxerat. Vſque adeo autem vltima despe-
ratio Romanę rei publicę apud reſiduos romanos fuit: vt ſenatores
de relinquenda Italia: ſedibuſq; quærendis conſilium ineundum pu Scipionis
tarint. Quod auctore Cæcilio Metello confirmatum fuiſſet: niſi Cor propatria
nelius Scipio tribunus tunc militum: idem qui poſtea Aphricanus cōſeruauit
fuit: diſtincto gladio deterruiſſet: ac potius pro patrię defenſione in da magna
ſua verba iurare coeguiſſet. Romani ad ſpē vitę: quaſi ab inferis reſpi nimitas.
rare auſi dictatōrē Deciū iuniū crearūt: q̄ delectu habito ab ānīs decē Attende
& ſeptē imaturę: inordinateq; militię quattuor legiōes vndecūq; cō Ro. mili
traxit. Tūc etiā ſeruos ſpectati roboris ac volūtatis: vel oblatos vſ ſi cię penu-
ita op⁹ fuit: publico precio ēptos ſub titulo libertatis ſcō militię ad riam.

h. ij.

Vinc. Spic.
m. f. 1018

Cāpaniæ
 & Italiæ
 ad hāniba
 lē defectio
 Claudius
 Marcellus
 tāta rerū
 desperati
 one primus
 Hānibalif
 vires exte
 nuauit
 Hasdru
 bal a Sci
 pionibus
 superatur
 Sēpronij
 teritus.
 Centeniū
 deuicit
 Hannibal
 Vicit &
 Gneū Ful
 uium,

ægit. Arma quæ deerant templis detraxerunt: egenti ærario priuata
 opes refusæ sunt. Ita equester ordo, ita plæbs træpida oblita studio:
 rû in cōmune consuluit. Iunius quoq; dictator antiquū romanæ mi
 seriae factum recolens pro supplemento exercitus edicto: velut asy
 lo patefacto homines quicūq; scelerib; ac debitis obnoxij essent: im
 punitate permissa militiæ mancipauit: quoq; numerus ad sex. M. vi
 rorum fuit Campania vero vel potius omnis Italia adhannibalē def
 perata penitus romani status reparatione defecit. Post hoc Lucius
 Posthumus prætor aduersum Gallos pugnare iussus cō exercitus ce
 sus est. Deinde Sempronio Graccho & Quinto Fabio Maximo cō
 sulibus Claudius Marcellus ex prætore pro consul designatus Hā
 nibalis exercitum proelio fudit: primusq; post tantas reipublicæ rui
 nas spē fecit: Hannibalē posse superari Scipiones autē in hispania Has
 drubalē Poenorū imperatōrē ad Italiam exercitū comparantem gra
 uissimo bello oppreslerunt. Nam. xxxv. M. militum de exercitu eius
 vel cædere: vel captione minuerunt. Celtiberos milites cū primum ex
 ternā manū Romani in castris habere cœperunt: precio sollicitatos
 ab hostiū societate in castra sua duxerunt. Sempronius Gracchus p
 consul ab hospite suo Lucano quodam ductus in insidias occisus est.
 Centenius Penula centurio decerni sibi ultro bellum aduersum Hā
 nibalem petijt: a quo cum octo. M. militum: quos in aciem eduxerat
 cæsus est. Post hunc Gneus Fuluius prætor ab Hannibale victus a
 misso exercitu vix euasit. Pudet recordationis: quid eni dicam impro
 bitatem magis: an miseriam romanorū? immo verius vel improbāmi
 seriam: vel miseram improbitatem? Quis credat eo tempore: quo æ
 rarium populi romani egenam stipem priuata collatione poscebat:
 miles in castris non nisi aut puer: aut seruus: aut sceleratus: aut debi
 tor & ne sic quidem numerus idoneus erat: senatus in curia omnis pe
 ne nouitijs videbatur. Postremo cum ita imminutis fractisq; omni
 bus desperaretur: vt consilium de relinquenda Italia subiretur: eo tē
 pore cum vnum domesticum bellum: vt diximus: ferrivix illo modo
 posset: tria insuper transmarina bella quis credat fuisse suscepta: vnū
 in Macedonia contra Philippum potentissimum macedoniæ regē:
 Alterum in Hispania contra Hasdrubalē Hannibalis fratrem: Ter
 tium in Sardinia contra Sardos: extra hoc quartum Hannibalis quo
 in Italia premebantur: & tamen fortis in alterutrum desperatio in me
 liora profecit. nam in his omnibus desperando pugnarunt: pugnan
 do vicerunt: ex quo euidenter ostenditur nec tempora tunc fuisse trā

quilliora ocijs: sed homines miserijs fortiores. Anno ab vrbe cōdita, d. xliij. Claudius Marcellus Syracusanos opulentissimam urbem Siciliae secunda oppugnatione vi cepit: quam cum iam pridem obsederet: Archimedis syracusani ciuis admirabili ingenio p̄diti machinis repulsus expugnare non potuit.

Claudius
Marcellus
Syracusas
scdō op-
pugnat,

¶ Hannibal vsq; ad Anienem flumen deuenit tertio lapsus de ab vrbe Roma. Cap. xvi.

Decimo anno postq̃ Hānibal in Italiam venerat Gneo Fulvio & Publio Sulpicio consulibus Hannibal de Campania mouit exercitum: & cum ingenti clade omnium per Sardiniam, Sinuessanumq; agrum via Latina profectus ad Anienem fluium tribus milibus ab vrbe confedit: incredibili totius ciuitatis metu: cum senatu populoq; diuersis curis trepido: matrones quoq; amentes pauore per propugnacula currebant: & conuehere in muros saxa: primæq; pro muris pugnare gestirent. Ipse autem cum expeditis equitibus vsq; ad portam Collinam infestus accessit: deinde omnes copias in aciem direxit. Sed & consules Fuluius & Publius non detrectauere pugnam: At ubi expositæ utrinq; acies constiterunt: in conspectu Romæ præmium victoriæ futuræ tantus subito se iber e nubibus grandine mixtus effudit: vt turbata agmina vix armis re- tantis in sua se castra colligerent. Deinde cum serenitate reddita in campum copię atq; in aciem rediissent: rursum violentior fusa tempestas maiore metu mortalium audaciam coercuit: territosq; exercitus in tentoria refugere coegit. Tunc conuersus in religionem Hānibal dixisse fertur: potiundæ sibi Romæ modo voluntatem non dari modo potestatem. Respondeant nunc mihi obtrectatores veri dei hoc loco: Hannibali a capeſſanda subruendaq; Roma vtrum romana restitit fortitudo: an diuina miseratio: an forsitan conseruati isti dedignatur fateri: quod Hannibal & victor extimuit: & cædens probauit. At istam diuinam tutelam per pluuiam de cælo venisse manifestum est: ipsam autem pluuiam opportunis & necessarijs temporibus non nisi per christum qui est verus deus ministrari: etiam ab huiusmodi hominibus satis certo sciri: nec negari posse existimo: maxime nunc: quando ad documentum potentie eius cum siccitate turbante: pluuiam poscere assidue contingit: & alternis vicibus nunc gentiles: nunc christiani rogant: nec vnq; etiam ipsis testibus factum est: vt optatis imbres superueniant nisi in die: quo rogari christum & christianis rogare permittitur proculdubio constat urbem Romam per hunc eundem ve-

Aduertate
i Anienem
fluuiū hā-
nibale cō-
sternatur,
Romani

Nimia ae-
ris tēpeſta
te pugna i
termittit,

Diuio au-
xilio Ro-
ma ab Hā-
nibali op-
p̄ſione tu-
tatur,

h. iij.

rum deum: qui est Christus Iesus ordinantem secundum placitū in-
affabilis iudicijs sui & tunc ad futuræ fidei credulitatem seruata
fuisse & nunc pro parte sui incredulam castigatam at vero in Hispa-
nia ambo Scipiones a fratre Hasdrubalis interfecti sunt. In Campa-
nia Capua capta est: a Quinto Fulvio proconsole: principes autē Ca-
panorum veneno mortem sibi conscuerunt: Senatum omnem Ca-
puæ etiam prohibente senatu romano Fuluius supplicio necauit. In-
terfectis in Hispania Scipionibus cum omnibus incusso pauore cum
stantibus Scipio se ad modum adolescens vltro obtulisset: & puden-
da penuria esset ærarij Claudio Marcello & Valerio Leuino auctori-
bus: qui tunc consules erant: aurum argentumq; signatum ad questio-
nes palam omnes senatores in publicum contulerunt: ita vt nihil p-
ter annulos singulos: bullasq; sibi ac filijs: & deinde filiabus vxori-
busq; singulas tm̄ auri vncias & argenti non amplius q̄ singulas li-
bras relinquerent.

Scipiōes
i hispania
ceduntur
Capitur
Capua
Scipio a-
dulescens
suorū cla-
dē vltur
Carthagi-
nē pficisci
tur

Magovin-
ctus romā
mittitur:
Strenuæ
leuini vi-
ctoriæ
Hāno ca-
pitur
Cōgress⁹
hānibalis
cū marcel-
lo
Tarētum
oppu-
gnat Fabi-
us
Claudij
Marcelli
interitus:
Hasdru-
bales vna
cū m̄rtis ci-
uitatibus

¶ Scipio in Hispania imperium proconsulare sorti-
tus est. Cap. xvij.

Cipio annos natus. xxiiij. imperium in Hispania procon-
sulare sortitus: vltionem patris precipue & patrui animo
intendens Pireneum transgressus primo impetu Cartha-
ginem nouam cæpit: vbi stipendia maxima: præsidia: vali-
da: copię auri argentiq; magnæ Poenorū habebantur: ibi etiam ma-
gonem fratrem Hannibalis captum cum cæteris Romam misit. Le-
uius consul ex Macedonia rediens Agrigentum vrbem Siciliæ ex-
pugnauit ibiq; Hannonem Aphrorum ducem cæpit. xl. ciuitates in
deditionem accæpit. xxvi. expugnauit. Hannibal in Italia Gneum
Fulvium proconsulem preterea tribunos. xi. & vi. M. militum inter-
fecit. Marcellus consul cum Hannibale triduum continuum dimica-
cauit. Primo die pari pugna discessum est. Sequenti victus consul:
tertio die victor octo. M. hostium inrerfecit: ipsumq; Hannibalem cū
reliquis fugere in castra compulit Fabius consul maximus Taren-
tum: quæ a Romanis descuerat: iterum expugnauit: & cæpit: Ibiq; i-
gētes copias Hannibalis cum ipso duce ei⁹ Carthalone deleuit. xxx
M. hominum captiuorum vendidit: precia in fiscum rettulit. Sequē-
ti anno in Italia Claudius Marcellus consul ab Hannibale cum ex-
ercitu occisus est. Scipio in Hispania Poenorum ducem Hasdruba-
lem viciit: & castris exiit. Præterea. lxxx. ciuitates: aut deditione aut
bello in potestatem redegit, Aphris sub corona venditis sine precio

dimisit Hispanos: Hannibal vtrumque consulem Marcellum & Crispinum insidijs circumuentos interfecit. Claudio Nerone & Marco Lúio Salinatore consulibus cum Hasdrubal hannibalis frater ab Hispanijs per Gallias ad Italiam veniret: iussusque a Carthagenensibus ut fratri cum copijs iungeretur: magna secum auxilia Hispanorum Gallorumque deduceret: cum maturato aduentu descendisse iam ex alpibus consulibus proditus fuisset: ab exercitu romano igno-
 te Hannibale praeuentus cum omni exercitu suo interfectus est. Diu quidem incertus belli euentus fuit: elephantis maxime Romanam infestantis aciem: qui a militibus Romanis occisi sunt: quos a volitando velites vocant quod genus militum paulo ante fuerat reperi-
 tum: ut lecti agilitate iuvenes cum armis suis post terga equitum se derent: & mox cum ad hostem ventum esset: equis defilirent: & continuo pedites ipsi ex alia parte equitibus per quos aduecti fuerant: dimicantibus: hostem perturbarent. Ab his ergo velitibus elephantum retroacti: cum regi iam a suis non possent: fabrili scalpro intra aures adacto necabantur. Id genus occidendae cum opus esset: bellum idem dux hasdrubal primus inuenerat. Fuit hoc proelio poenis metaurus flumen: ubi hasdrubal est victus quasi Trasumenus lacus: & Cessana Piceni ciuitas ut vicus ille Cannensis nam. lxij. m. de exercitu Hasdrubalis ibi occisi sunt: capta sunt. v. m. cccc. Quattuor. m. ciuium Romanorum inter eos reperta atque reuocata sunt: quod victoribus consulibus solatio fuit: nam & ab exercitu eorum. viij. m. ceciderunt. Hannibali caput fratris sui hasdrubalis ante castra proiectum est. Quo viso & simul clade Poenorum cognita: anno. xij. q. in Italiam venerat: refugit in Brutios. Post hec anno continuo inter hannibalem & Romanos quies a tumultu bellorum intercessisse visa est: quia in quietudo morborum in castris erat & grauissima pestilentia vtriusque exercitus angebantur. Interea Scipio vniuersa Hispania a Pireneo usque ad oceanum in prouinciā redacta: Romam venit. Consul cum Lycinio Crasso creatus in Africam transijt. Hannonem Hamilcharis filium ducem Poenorum interfecit: exercitumque eius partim caede partim captiuitate disperdidit. nā. xl. m. Poenorum eo proelio occidit Sempronius consul cum Hannibale congressus & victus Romam refugit. Scipio in Africa aggressus hyberna Poenorum atque alia Numidarum: quae utraque haud procul ab Utica erant: nocte concubia fecit incendi: Poeni trepidi cum casu accidisse ignem putarent: inermes ad extinguendum ignem a-

opposu-
gnat sci-
pio Has-
drubal cum
Hannibali
auxiliatu
r^o venit a
Romanis
praeuent^o
occiditur
Velites q

Cadū ē
elephantū.
Attende
magnam
poenorum
stragē.
metaurus
fluuius.

Hannibal in
Brutios
aufugit.
Hanno Hamil-
charis
fili^o a Sci-
pio cecidit

Poeni ad
extinguendum
ignem a

h. iij.

Pauli orosij.

Scipio il guendum concurrunt: quare facile ab armatis superati sunt vel op:
latu prope pressi. In vtrisque castris .xl. M. hominum igni ferroque consumpta sunt:
rates icau: capta. v. M. duces ipsi miserabiliter ambusti ægre effugerunt. Hastru
ti pereunt bal imperator Carthaginez profugus venit. Itaque Siphax & Hastru
bal mox plurimum reparauere exercitum: atque iterum cum Scipione
congressi sunt: victique fugerunt. Siphacem fugientem Lelius & Massinissa
Siphax caeperunt. Cætera multitudo Cyrtam confugit: quam Massinissa op:
Hastru pugnata in deditionem recepit. Siphacem ad Scipionem cathenis
bal, vinctum deduxit: quem Scipio cum ingentibus spoliis plurimisque ca:
ptiuis Romam perducendum Lælio tradidit.

¶ Hannibal reuersus est: vt fessis Carthaginensibus sub:
ueniret. Cap. xviij.

Hannibal
relicta Ita
lia i Aphri
cā p̄fiscif
citur
Dicto
nautæ cō:
sternat hā
nibal Præ
liatur.
Victores
Ro.
Andru:
metū con:
fugit Hā.
Scipio co
gnomēto
dictus A
phrican⁹
triūphat
Triūphā:
tē Sci. seq
bat Teren
ti⁹ comic⁹

Hannibal in Aphricam redire iussus: vt fessis Carthaginē
sibus subueniret: fletus reliquit Italiam: omnibus Italicis ge
neris militibus qui sequi nollēt interfectis: cui cū ad aphri:
canum littus propinquant iussus esset quidaz de nauticis
ascendere in arborē nauis atque inde speculari: quā regionē teneret: se
pulchrum dirutū se prospexisse respondit. Abominat⁹ dictum Han
nibal: deflexo cursu ad Leptim oppidum: copias exposuit: vbi conti
nuo resecta multitudo Carthaginē venit: deinde Scipionis collo
quium petiit. Ibi cum diu se attoniti mutua admiratione duo clarissi
mi duces suspexissent: infecto paucis negocio proeliū consertū ē: quē
diu magnis ducum artibus dispositum: magnis copiarum molibus ge
stum: magnis militum viribus consummatū Romanis victoriam con
tulit. Octoginta elephantibus ibi vel capti vel occisi sunt. Carthaginen
sium interfecta sunt. xx. M. d. Hannibal omnia & ante prælium & in
prælio expertus: cum paucis: hoc est vix. iij. equitibus inter tumultu
tum elapsus Andrumetum confugit. postea Carthaginem post. xxx
& sex annos quā inde paruus cum patre exierat: venit: consultantiq; se
natui nullam esse spem residuam: nisi in petēda pace persuasit. Gaio
Cornelio Lentulo publico Aelio Peto consulibus Carthaginensibus
pax per Scipionem voluntate senatus populi concessa est. Naues ta
men plus quā. d. in altum productæ in conspectu ciuitatis incensæ sūt.
Scipio iam tunc cognomento Aphricanus triumphans urbem in
gressus est: quem Terentius qui postea comicus ex nobilissimis Car
thaginensibus captiuis pileatus: quod indultæ & libertatis insigne
fuit: triumphantem post currum secutus est.

¶ Secundū punicū bellū finitū est & Macedonicū. successit, Ca. xix.

Nno ab vrbe condita, d. xlvj, bellum Punicum secundum
finitum est: quod gestum est annis: xvij, cui Macedonicum
continuo successit: quod Quintus Flaminius consul sorti-
tus post multa & grauissima praelia: quibus Macedones
victi sunt: pacem Philippo dedit. Deinde cum Lacedaemonijs pu-
gnauit: victo Nabide duce ipsorum nobilissimos obsides Demetri-
um Philippi filium & Armenem Nabidis filium ante currum duxit
Romam captiuos: qui sub hannibale per Græciam captiui venditi
fuerant: vniuersi recepti capitibus rasis ob deterlamseruitutem: cur-
rum triumphantis secuti sunt. Eodem tempore Insabres Boijs at-
q; Cenomani contractis in vnum viribus: Hamilchare Poenorum
duce: qui in Italiam remanserat Cremonam Placientiamq; vastan-
tes: difficillimo bello a Lucio Fulvio pretore superati sunt. Postea
Flaminius proconsul Philippum regem & cum eo Thracas Mace-
donas Illirios multasq; præterea gentes: quæ in auxilium eius vene-
rant: bello subegit. Victi Macedones castra amiserunt. viij. M. hosti-
um eo die caesa. v. M. capta Polybius scribit. Valerius dicit. xl. M.
trucidata. Claudius vero. xxxij. M. interfecta commemorat. Sed hec
varietas scriptorum vtiq; fallacia est: Fallaciae autem causa profecto
adulatio est: dum victoris laudes accumulare virtutemq; apprime
extollere vel presentibus vel posteris: student alioquin in quisit? nõ
fuisse numerus: nec qualiscunq; fuisset expressus: q; si gloriosum est
duci & patriæ plurimos hostium peremisse: q;to magis letum patriæ
est duci beatum posse videri: suorum vel nullos vel paucissimos per-
didisse. Ita lucidissime patet: q; simili impudentia mentiendi qua oc-
cisorum hostium numerus dicitur: sociorum quoq; amissorum dam-
na minuuntur: vel etiam omnino reticentur. Igitur Sempronius Tu-
ditanus in hispania citeriore bello oppressus cum omni exercitu Ro-
mano interfectus est. Consul Marcellus in Hetruria a Boijs oppres-
sus magnam partem exercitus perdidit: cui postea Furius consul al-
ter auxilio accessit: atq; ita vniuersam Boiorum gentem igni ferroq;
vastantes propemodum vsq; ad nihilum deleuerunt. Lucio Valerio
Flacco Porcio Marco Catone cõsulibus Antiochus rex Syriæ bel-
lum contra populum Romanum instruens in Europam transijt ex
Asia. Tunc etiam Hannibal propter excitandi belli rumores: qui de
eo apud Romanos ferebantur: exhiberi Romæ a senatu iussus clam
ex Aphrica profectus ad Anthiochum migravit: quem cum apud
Ephesum inuenisset: mox cunctantem in bellum impulit. Tunc etia

Quot anis
gestu e bel
lu pu. secu
du Bellu
Macedo
nicum.
Vincut In
subres
Boij & Ce
nomani v
na cu Ha
milchare.
Flaminij
cogressi i
Macedo
nas Cæso
ru nuerus
Fallaciae
causa e ad
ulatio.

Sépronij
teritus
Boij in he
truria
Marcellu
oppressere
Boioz va
statio.
Anthio
chij Ro
apparat.
Attende
Oppij le
gem.

Attende lex quæ ab Oppio tribuno plebis lata fuerat: ne qua mulier plus q̃ se
Oppij le munciam auri haberet: neue versicolori vestimento: nec vehiculo p
gem urbem vteretur. post. xx. annos abrogata est. Publio Scipioe Aphri
Cædunt cano iterum & Tito Sempronio Longo consulibus apud Mediola
galli nam. x. M. Gallorum cæsa: sequenti autem prelio. xj. millia Gallorū
Vincunt a Romanorum vero. v. M. occisa sunt. Publius digitius prætor in his
Marco pania citeriore pene omnem amisit exercitum. Marcus Fulvius præ
Fulvio tor Celtiberos cum pximis gentibus vicit: regemq; eorū cæpit. Mi
Celtiberi. nutius a Liguribus in extremum periculum adductus & insidijs ho
Ligures stium circumuentus vix Numidarum equitum industria liberatus ē.
Legat⁹ ad Scipio Aphricanus inter cæteros legatus ad Antiochum missus eti
Antiochū am cum Hannibale colloquium familiare habuit: Sed infecto pacis
Scipio mit negocio ab Antiocho discessit. In vtraq; hispania per Flaminiū Ful
titur Bel uiumq; prætores bella multum horrida cruetaq; vtriusq; populi ge
lū in hispa sta sūt. Porro publico Cornelio Scipione & marco Acilio Glabrione
nia. consulibus Antiochus quīs Thermopylas occupasset: quarū muni
Exercit⁹ mine tutior propter dubios belli euentus fieret: tamen cōmisso bello
Antiochi a consule Glabrione superatus: vix cum paucis fugit e prælio: Ephe
cōnumera sumq; peruenit. Is habuisse fertur armatorum. lx. M. ex qb⁹. xl. M.
tio. cæsa: capta autē plus q̃. v. M. referuntur fuisse. Alter cōsul Scipio cū
Boiorū cla Botorū gente conflixit: in quo proelio. xx. M. hostiū interfecit. Sequē
des. ti anno Scipio Aphrican⁹ habens in auxilio Eumenem Attali filiū
Pacem ro aduersus Hannibalem: qui tunc Antiochi classis præerat: bellū naua
gat Antio legessit. Antiochus victo Hannibale & in fugam acto: simulq; omni
chus Luci exercitū amisso pacem rogauit: filiumq; Aphricani: quem vtrum ex
us Aemili ploranter: an in proelio cæpisset: incertum est: vltro remisit. In hispa
us i hispa nia vltiore Lucius Aemilius proconsul a Lusitanis cum vniuerso
nia perijt. exercitū cæsus interiit. Lucius Bebius in hispaniam proficiscens a
Ligures Liguribus circumuentus cum vniuerso exercitū occisus est: vnde ne
Luciū Be nuncium quidem superfuisse constat: vt internitionem ipsam Romæ
biū vna cū Massilienses nunciare curauerint. Consul Fulvius de græcia in Gal
suo exer lo græciam: quæ nunc est Galatia transuectus ad Olympum montē
citu penit⁹ peruenit: ad quem vniuersi Gallo græci cum cōiugibus & liberis cō
deleuere. fugerant: ibiq; acerbissimum bellum gessit: namq; de superioribus lo
Bellum in cis sagittis & saxis grandibus cæterisq; telis Romani grauiter con
Olympo triti tandem vsq; ad congressum hostium proruperunt. xl. M. Gallo
gestum. græcorum eo prælio interfecta referuntur. Martius consul aduersus
Gallo grē Ligures profectus: superatusq; quattuor milia militum amisit: & ni

si victus refugisset celeriter in castra: eandem internitionis cladem corus tra-
 quam Bebicus dudum ab eisdem hostib⁹ acceperat: pertulisset. Mar- ges.
 co Claudio Marcello Quinto Fabio Labeone consulib⁹: Philippus Marcium
 rex: qui legatos populi Romani interfecerat: ppter Demetrii filij sui: Ligures
 quem legatum miserat: verecundissimas preces: veniam meruit: eum pfugarūt.
 demq; continuo velut Romanis amicum: sui q; proditores fratre quo Philipp⁹
 q; ipsius ad parricidium fratris ministro: nihil de vteroq; miserū ma- rex.
 li suspicantem: veneno necavit. Eodem anno Scipio Aphrican⁹ abi
 grata sibi vrbe diu exulans apud Linternium oppidū morbo perijt.
 Isdē etiam dieb⁹ hannibal apud Prusiā Bithyniæ regem cum a Ro
 manis reposceretur: veneno sese necavit. Philopomenes dux Achi
 uorum a Mesanijs capt⁹ occisus est in Sicilia. Tunc Vulcani insula: Scipio
 quæ ante nō fuerat: repente mari ædita cum miraculo omniū vsq; ad Africa:
 nunc manet. Quintus Fulvius Flaccus prætor in citeriore Hispania n⁹ exul fa
 maximo proelio. xxiiij. M. hominū fudit: quattuor milia cepit. Ti- tus iteriit
 berius Sēpronius Gracchus in hispania vltiore. c. l. oppida vacua Hannibal
 ta quassataq; bellis ad deditionem coegit. Eadem tempestate & Lu- sese vene
 cius Posthumius in citeriore hispania. xl. M. hostium bello interfe- nonecavit
 cit. Gracchus prætor ibidem iterum. cc. oppida expugnauit & cepit. Vulcani i:
 Lepido & Mutio consulibus. Basternarum gens ferocissima auctore fulæ pria
 Persa philippi filio: prædarum spe sollicitato: & transeundi Istri flu editio Bel
 minis facultate: sine vlla pugna vel aliquo hoste deleta est: nam tunc la i vtraq;
 forte Da nubius: qui & Ister crassa glacie superstratus pedestrē facile hispania
 transitum patebatur. Itaq; cum improvide toto & maximo simul ag hostiliter
 mine inest imabilis hominum: vel equorum multitudo trāsiret: enor gesta
 mitate ponderis & concussione gradientium concrepans gelu & gla
 tialis crusta dissiluit: vnuersumq; agmen: quod diu sustinuerat me
 dijs gurgitibus victa tandem & comminuta destituit: atq; eadem rur
 sus fragmentis impredientibus supducta submersit. Pauci ex omni Besterna
 populo p vtramq; ripam vix concilijs euasere viscerib⁹. Publio Lyci rū gens.
 nio Crasso & Gaio Cassio longino consulib⁹: Macedonicum bellum Danubio
 gestum ē: merito inter maxima bella referendū: nam i auxilio Roma flumine
 norum tota primū Italia: Deinde Ptolemæ⁹ rex Aegypti: & Ariara obruta.
 tes: Cappadociæ: Eumenes Asiæ: & Masinissa Numidiæ fuerūt. Macedoni
 Persen & macedonas: secuti sūt Thraces cū rege Cothe: & vnuerfi cū iter bel
 cum rege Genitio Illyrij. Itaq; aduenienti Crasso consuli Perses oc la maxia
 currit: commissoq; prelio miserabiliter victi fugere Romani. Sequē referendū
 ti pugna pene pari clade partis vtriusq; in Hyberna discessum est.

Perſe in
Ro. victo
ria

Capitur
Perſes

Attēde ſi
lij Perſæ
fortunam

Deinde Perſes pſligato multis pſijs exercitu Romano in Illyrium tranſgreſſus Sulcanū oppidū deſenſum pſidijs Romanis pugnādo cæpit: vbi magnā Romanorū præſidioꝝ multitudinē partim occidit partim ſub corona vëdidit: partim ſecū in Macedonia duxit. Poſtea cum eo Lucius Aemilius Paulus cōſul dimicauit: & vicit: nā. xx. M. peditū in eo pſio interfecit. Rex cū equitatu ſubterfugit: ſed cōtinuo captus atq; in triūpho cū filiis ante currū actus: poſt apud Albam in cuſtodja defecit. Filius eius iunior fabricam ærariam ob tolerandam inopiam Romæ didicit: ibiq; conſumptus eſt. Plurima præterea & ſatis diuerſis prouentibus bella multarum vbiq; gentium geſta ſunt: quæ breuitatis cauſa prætermiſſi.

¶ Bella in Hiſpania geſta.

Cap. xx.

Res a Pu
blío Scipi
one i Hiſ
pania ge
ſte
Sergius
Galba a
Luſitanis
pſligatus
Scipio na
ſica roma
nos ab ex
truēdo la
pideo the
atro deter
ruit.

Nno ab vrbe condita, dc. Lucio Lycinio Lucullo & Aulo Poſthumio Albino conſulibus: cū oēs Romanos ingens Celtiberorū metus inuaſiſſet & ex omnibus non eſſet: qui ire in Hiſpaniā vel miles vel legatus auderet Publi⁹ Scipio qui poſtea Aphricanus eſt dictus: vltro ſeſe militaturum in Hiſpaniam obtulit cum tamen in Macedonia ſorte iam deputatus eſſet. Itaq; profeſtus in Hiſpaniā magnas ſtrages gentiū dedit: ſæpius etiam tā militis q̄ ducis vſus officio: nā & barbarum prouocantē ſingulariter congreſſus occidit. Sergius autem Galba prætor a Luſitanis magno proelio victus eſt. vniuerſoq; exercitu amiſſo ipſe cum paucis vix elapſus euasi: Eodem tempore cenſores theatrum lapideum in vrbe conſtrui cenſuerūt: quod ne tunc fieret: Scipio Naſica grauiſſima oratione obſtitit: dicens inimiciſſimum hoc fore bellatori populo: ad nutriendam deſidiam: laſciuiæq; commentum: adeoq; mouit ſenatum: vt non ſolum vendi omnia theatro comparara iuſſerit: ſed etiam ſubſelia ludis poni prohibuerit. Quamobrem intelligant noſtri quibus quicquid extra oblectamentum libidinis occurrit offenſio eſt: propter hoc q̄ ſe infirmiores eſſe hoſtibus ſuis ipſi ſentiunt & fateantur theatra accuſanda non tempora nec blaſphemandum deum verum ſolum qui vſq; nunc ea prohibet: ſed abominandos deos vel dæmones ſuos qui iſta petiuerunt: profundo ſiquidem ſatis malignitatis ſuæ argumento: tale ſacrificium flagitantes: quo non magis fuſo cruore pecudum: q̄ proſligata virtute hominum paſcerētur: nāz vtiq; tunc nec hoſtes: nec fames: nec morbi: nec prodigia deerant: immo tunc plurima erant: ſed theatra non erant: in quibus quod incredibile dictu eſt ad aram luxuriæ virtutum victimæ trucidantur.

Carthagenensibus aliquando visum est homines immolare: sed male praesumpta persuasio breui pretermissa est: a Romanis vero exactum est: ut semetipsum perditioni impenderent. Factum esse sic fatentur: & clamant: ut fiat: qui pro mactanda gregis sui pecude fortasse offederentur: & pro interficienda cordis sui virtute laetantur: quin potius. Nasci erubescant: qui christianis exprobandum putant: & non nobis de hostibus quos semper habuerunt: sed illi de theatro: quod haberi prohibuerat: conquerantur. Igitur in Hispania sergius Galba praetor Luzitanos citra Tagum flumen habitantes cum voluntarios in deditionem recepisset: per scelus interfecit: simulans enim de commodi eorum se acturum fore: ac circumpositis militibus cunctos ieremes in cautosque prostravit: quae res postea vniuersae Hispaniae propter Romanorum perfidiam causa maximi tumultus fuit.

¶ Igitur bellum terribile ortum est in

Hispania.

Cap. xxj.

Sergij
Galbe in
Luzitanos
simultate
& perfidia
magni bel
lorum imper
exortum fuit.

Nunc ab urbe condita. dc. ij. Ludo Censorino & Marco Manlio consulibus tertium Punicum bellum exortum est. Igitur cum senatus delendam Carthaginem censuisset: profecti in Africam consules & Scipio tunc tribunus militum prope Uticam maioris Africani castra tenuerunt. Ibi Carthagenensibus euocatis: iussitque ut arma & naues traderent: nec moratis tanta vis armorum repente tradita est: ut facile tota ex his Africa potuisset armari. Sed Carthagenenses postquam arma tradiderunt & relicta urbe sedere procul a mari. x. M. passuum iussi sunt: dolore ad desperationem contulerunt: aut defensuri ciuitatem: aut cum ipsa per ipsam sepeliendi: ducesque sibi duos creauerunt. Hasdrubales: armaque primum facere aggressi aeris ferrique inopiam auri & argenti metalli suppleuerunt: consules oppugnare Carthaginem statuunt: cuius situs huiusmodi fuisse dicitur. Viginti duo millia passuum muro amplexa tota mari pene cingebatur absque faucibus: quae. iij. M. passuum aperiebantur. Is locus murum. xxx. pedes latum habuit saxo quadrato in altitudine cubitorum. xl. Arx: cui Byrsa nomen erat: paulo amplius quam. ij. M. passuum tenebat. Ex vna parte murus communis erat urbis & Byrsae imminens mari: quod mare stagnum vocabant: quoniam obiectu protentae linguae tranquillatur. Consules igitur quis aliquantam muri partem quassatam machinis diruissent: tamen a Carthagenensibus victi ac repulsi sunt: quos fugientes Scipio repulso intra muros hoste defendit. Censorinus in urbem rediit. Manlius omisit.

Punicum
bellum tertium.

Attē deferri inopiam apud Carthagenenses Carthaginis conditio.

Byrsa.

l. iij.

Terzagaz sa Carthagine ad Hastrubalem arma couertit. Scipio Masinissa mor
 oppugnat tuo inter Masinissae filios tres Numidia regnu diuisit: quo circa Car
 Manlius thaginem reuerso Manlius Terzagam urbem expugnauit atq; diru
 Hastrubas puit. Duodecim. M. ibi Aphrorum caesa. sex. M. capta sunt. Hastru
 lis interit? bal Poenorum imperator Masinissae nepos subleiorum fragmentis
 in curia a suis propter suspicionem prodicionis occisus est. Iuuenius
 praetor in Macedonia aduersus Pseudo Philippum congressus cum
 maxima clade totius Romani exercitus interfectus est.

¶ Tertium bellum punicum

actum est.

Cap. xxij.

Attende
 Carthagi
 nensis for
 te misera:
 bile qd di
 tionis Ro.
 venere.

Hastruba
 lis deditio
 Primae car
 thaginis
 reginae &
 nouissime
 ide fati exi
 tus.

Carthago
 deleta.

Quadrien
 nio actu e
 bellu puni
 cu tertium

De consers
 uanda car
 thagie aut
 deleta va
 rie fuerut
 sententiae.

Nno ab vrbe condita. dc. vi. idest anno. l. post bellum pu
 nicum secundu Gneo Cornelio & Lentulo Lucio Mum
 mio consulibus Publius Scipio superioris anni consul
 delere Carthaginem suprema sorte molitus Coihonem
 ingreditur: vbi dum sex continuis diebus ac noctibus pugnatur: vl
 tima Carthaginenses desperatio traxit ad deditionem petentes: vt
 quos belli clades reliquos fecit: saltem seruire liceat. Primum agme
 mulierum satis miserabile: post virorum magis deforme descendit:
 nam fuisse mulierum. xxv. M. virorum. xxx. M. memoria traditum
 est. Rex Hastrubal se vltro dedit. Transfugae: qui Aesculapij tepluz
 occupauerant voluntario precipitio dati igne consumpti sunt. Vxor
 Hastrubalis se duosq; filios secum virili dolore & furore foemineo i
 medium iecit incendium: eundem nunc mortis exitum faciens nouis
 sima regina Carthaginis: quem quondam prima fecisset. Ipsa autem
 ciuitas decem & septem diebus continuis arsit: miserumq; spectacul
 um de varietate conditionis humane victoribus suis prebuit. Diru
 ta est autem Carthago omni mirabili lapide in puluerem comminu
 to. dcc. post anno quo condita erat. Multitudo omnis captiuorum ex
 ceptis paucis principibus venundata est. Ita. iij. postq; ceptum fuit
 anno: bellum punicum tertium terminatum est. Sed mihi quamlibet
 studiose querenti: veruntamen homini tardioris ingenij nufq; omni
 no causa belli punici tertij: quam intatum Carthago accenderit: vt iu
 ste euerti decerneretur: eluxit. Illudq; me vlt maxime mouet: qd si ita.
 vt in superioribus bellis euident in assurgentem causa & dolor accer
 debat: consultatione non opus erat. At vero cum alij Romanorum
 propter perpetuam Romae securitatem delendam esse decernerent:
 alij vero propter perpetuam Romanae virtutis curam: quam sibi sem
 per ex suspicionem emulae urbis impenderent: ne vigor Romanus bel

His semper exercitus in languidam segnicie[m] securitate atq[ue] ocio solueretur incolumen Carthaginem statui suo permittendam esse censerent: causam non ex iniuria lacerantium Carthaginensium: sed ex inconstantia torpescientium Romanorum ortam inuenio. Quod cum ita sit: cur christianis temporibus imputant hebetationem ac rubiginem suam: qua foris crassitudo exesi sunt: qui porro ante. dc. fere annos sicut sui timentes prudentesq[ue] predixerant eodem illam magnam splendoris & acuminis sui Carthaginem perdidit. Itaq[ue] finem volumini faciam: ne forsitan colligendo vehementius discussa ad tempus rubigine: ubi necessarium acumen elicere non possum: superuacuam asperitatem inueniam: q[uam] obuiantem asperitatem nequaquam expauescerem: si interioris spem acuminis inuenirem.

Cos splendoris Romanorum Carthago

Pauli Orosij in Quintum historiarum
Libri prefatio.

Cio aliquantos post hæc deinceps permoueri posse quod victoriæ Romanæ multarum gentium & ciuitatum strage crebescunt q[uam] si diligenter appendant: plus damni inuenient accidisse: q[uam] commodi: neq[ue] enim paruipendenda sunt tot bella seruilia: socialia: ciuilia fugitiuorum: nullorum utiq[ue] fructuum & magnarum tamem miseriarum. Sed conuiuio: ut quemadmodum volunt: ita fuisse videatur: unde arbitror esse dicturos. Ecce quid his temporibus beatius: quibus continui triumphus: cælebres victoriæ: diuites prædæ: nobiles pompæ: magni ante currus reges: longo ordine victæ gentes agebantur: Quibus breuiter respondetur: & ipsos de temporibus solere causari: & nos pro eisdem temporibus instituisse sermonem: quæ tempora non uni tantum urbi attributa: sed orbi vniuerso constat esse communia. Ecce q[uam] feliciter Roma vincit: tam infelicitate quicquid extra Romam est vincitur. Quanti igitur pendenda est gutta hæc laboriose felicitatis: cui ascribitur vnius urbis beatitudo in tanta mole infelicitatis: per quam agitur totius orbis euersio. Aut si ideo felicia putantur quia vnius ciuitatis opes auctæ sunt: cur non potius infelicitissima iudicentur: quibus miserabili vastatione multarum ac bene institutarum gentium potentissima regna ceciderunt. An forte aliud tunc Carthagini videbatur: cum post annos .cxx. quibus modo bellorum clades: modo pacis conditiones perhorrescens:

Felicitatem Romano: rum: deplorat ut pote que aliorum infelicitate aucta fuerit,